

Gyűjtő: SIMON EDIT

Gyűjtés ideje: 1965.

TART.: ÚJÉVTŐL SZÜLVESZTERIG - B. SZENTGÖRGT
NÉPSZOKÁSOK

28 lap

Földrajzi terület: BALATONSZENTGÖRGT

Szaktutató: XIX
XXI

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

JELENTŐZÉS

ÁTVÉZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1012-es TETÉLE ALÓL

1072
Ujévtől Szilveszterig.

Telefon: Postafiók 70.

/Népszokások/

Balatonszentgyörgy

(Írta: Simon Edit tanuló)

Mindig szívesen hallgattam, ha édesapám valamilyen népszokásokról mesélt. Ő Balatonszentgyörgyön nőtt fel és már 20 éve a majdnem szomszédos Somogysámsomban lakik.

Megkértem, hogy mondja el nekem pontosan, a valóságnak megfelelően, azokat a népszokásokat, amelyek ezen a vidéken voltak és részben még ma is megvannak. Biztos voltam benne, hogy mindjárt szívesen mesél, de megdöbbentett.

-Édes lányom, az nem olyan egyszerű! "Ahány ház, annyi szokás" - mondja a közmondás, és a sok-sok, főleg babonás szokásból az általánosakat, a vidékünkre jellemzőeket, pontosan összeszedni bizony nagy munka. Három hónapi haladékat kérek!

Három hónap múlva újra elálltam.

-Édesapám, a népszokásokat elmondod-e már?

-Elmondom, csak türelemmel légy! A saját emlékezetem nem elégséges. Beszélnem kell még néhány emberrel, hogy egészen hiteleset és igazat mondjak. Eddig édesanyámmal, nagymamáddal beszéltem erről, aztán itthon, idősebb emberekkel. Elmeséltek majd egy esztendőt, teljességre törekszem. Egy évet a huszas évek közepéről, amelyre még én is emlékszem, és az öregebbek igazolják történetem hitelességét. -Neked azért elárulom, hogy ez mind nem ugyanabban az esztendőben volt, -ugyis észrevennéd az események halmozásából, de hogy így történt arra mindenki esküszik.

Karácsony táján aztán volt mit írnom esténként.

Édesapámé a szó

Adatokat szolgáltatottak: Simon Józsefné 66 éves Balatonszentgyörgy Vasut u. 3., Horváth József 86 éves Somogysámsom Deák u.24., Kovács Vince 63 éves Somogysámsom Fő u.40., Marton Jenő 74 éves Somogysámsom Zrinyi u.4., özv.Juhász Józsefné 76 éves Somogysámsom Fő u.155., Orikter Aladár 55 éves Somogysámsom Ady u. 6.

-Gyorsan, ki az ágyból! Aki újév napján lustálkodik, az egész évben lusta lesz!

Igy ébresztett bennünket édesanyám. Még lámpát is gyújtottak, pedig alig volt petróleum. No, nem a boltban, hanem otthon, mert nem volt pénz, amien vegyünk.

Nem húzódoztunk, izgalom űzte el az álmunkat; el tudjuk-e mondani hibátlanul a tanult újévi köszöntőt? Csak minket, fiúkat izgatott ez nagyon, mert a lányok nem köszönthettek újévet. Csak a férfi hoz a házhoz szerencsét! Elsőnek egy házhoz sem léphetett be férférkép.

Piros almával gyorsan megmosakodtunk, hogy olyan pirosak legyünk mint az alma. Mégegyszer elmondtuk otthon, hogy "adjon isten minden jót az új esztendőben"... végig, hibátlanul.

-Aztán először öregapátokhoz menjeteek ám! - figyelmeztetett édesapánk.

A hó ropogott, a hideg vágott, leheletünk, mint a pipafüst szállt a fagyos derengésben. Megnyaltuk a kilincset, a nyelvünk odaragadt. Más gyerekek is jártak már kint, így futottunk egész öregapáméig, hogy elsők lehessünk. Szokásból az ablakon kiabáltunk be, mint más házakhoz.

-Szabad-e újévet köszönteni?

-Szabad, csak gyertek! -Megismertek bennünket.

Kis döccenőkkel mondtuk el a verset, de nem vették észre pedig az egész nagy család meghallgatott bennünket. Még az ángyaink is megálltak a fejökéssel.

- Na anyuk, aggy ezeknek a gyerekeknek e-kis pálinkás kenyeret! Jó-van fiaim! - dicsért bennünket a sarokpadról a pocakos, mindig mosolygó, rézgombos mellényű öregapánk.

Az asztal végén mindig ott volt előtte a kenyér, az abrosz sarkával letakarva, és egy pint bor. Mellette szegre akasztva a fekete, fényes tarisznya, meg a csutora. Ha öregapánkról volt szó, ezeket elválaszthatatlanul hozzálítottuk a hasán fityegő széles óralánchoz. Ő volt a gazda. Mindenben ő parancsolt, ellenvetés nem lehetett. A középső szobában volt az ágya a mamáéval. Ők már egyedül aludtak. Még két ágy volt ebben a szobában és a hátulso nagy szobában is négy. Az első szobába csak búcsúkor és nagy ünnepeken lehetett bemenni, ha vendégek voltak. Így volt ez az egész faluban, a Kohnkisasszony, meg a másik boltosék kivételével.

Öregapánk érdekes ember volt. Mint a többi öreg paraszt, a bőgatyát már elhagyta, csak búzakék és fekete posztónadrágban és csizmában járt hétköznapi-vasárnap. A lányait férjhez adta /ő adta! A legkisebb csak a mama beleegyezésével ment férjhez, azt ki is tagadta./, fiainak asszonyt szerzett, jót, dolgosat és olyant, aki jusol is. Csak édesapámat nősitette ki, a másik három fia vele maradt feleségestől. Elég volt hat dolgos kéz a mezőre, istállóba, a mama a konyhába. Ő mindennek csak utánanézett.

Az asszonyok néha ferde szemmel néztek egymásra, össze is pöröltek, de egy-két "az anyátok istenét" után csend lett. A juss reményében türtek. Csak a legidősebb nagybátyámnak, a keresztapámnak volt egyetlen lánya, annyi idős mint én.

Szóval jó volt az újév-köszöntés. Almát, aranyos diót, szőlőt kaptunk még a karácsonyfáról és minden zsebünket megtömtek aszaltgyümölcscsel.

Pénzt szerettünk volna szerezni, de újév napján azt nem ad senki.

Végigjártuk még a rokonokat és ismerősöket, dagadt zsebekkel térünk haza.

Egy évtizednek kellett eltelni ahhoz, hogy az újévköszöntők pénzt kapjanak. Éppen a 30-as évek paraszti nyomora szüntette meg a pénzes babonákat. A második világháború után már csak néhány háznál hisznek a férfi-szerencsében. Ma már a lányok is köszöntenek újévet, és a szaloncukor mellé még pénzt is kapnak.

Elosztottunk az almán, dión, aszalt-gyümölcsön, süteményen, cukron.

Délután nagy készülődéshez fogtunk. Előszedtük a félretett, rossz szitakérget, rozskovászt kevetünk és a kéreg egyik oldalát bera-
gasztottuk hőlágypapírral. Olyan feszes volt, mint a dob. Színes papírból üstököst, holdat, csillagokat és keresztet ollóztunk. Szépen elhelyeztük a dob belsejében, gyertyát is gyújtottunk bele, hogyan látszik kívülről, csak azután ragasztottuk be őket véglegesen. Ez lesz a háromkirályok csillaga. Elengedtek bennünket estén-
kint háromkirályokat járni, a szomszéd Jenővel. A fakardok és a hosszú, csúcsos, csillagos és sallangos papírsüvegek már megvannak, már csak a csillag kitolóját kellene megcsinálni. Ünnepen azonban nem volt szabad faragni, így csak a mondókát és az éneket tanultuk rendületlenül. A Jenő lesz a Gáspár, én a Menyhért és az öcsém a Boldizsár.

Másnap elkészült a kitoló is. Mindenki segített. 12 darab kis lécecskét faragtunk, fúrtuk, összeállítottuk. Kicsit nyikorgott, de működött. Rászerezeltük a csillagot, bele a gyertyát és vártuk az estét. Kenderbajuszt és kóc-szakált próbáltunk.

Nagy köd ereszkedett, de nem volt igen sötét, a hold világított kicsit. A nyakunkba kötött fehér alsószoknya ropogott, alája rejtettük papírsüvegjeinket. Szívdobogva csengettünk be a csikócsengővel az első ház ablakán.

-Szabad-e becsületes hajlékukba a háromkirályok csillagát bemutatni? Csak a negyedik házban volt szabad.

A pitarban felraktuk csúcsos süvegeinket, meggyújtottuk a gyertyát a csillagban és belépett a Jenő.

-Én, mint Gáspár megérkeztem, karddal és puskával felfegyverkezve. Gyere be, te Menyhért!

Óvatosan léptem be a világító csillaggal, a kitolóját két kézre fogtam, szorosan behúzva.

-Én, mint Menyhért megérkeztem, a háromkirályok csillagát követtem. Gyere be te Boldizsár!

Jött az öcsém, kenderbajusza leesett, a háziak nevezettek, alig tudta elmondani a mondókáját.

-Megérkezett a három napkeleti király. A betlehemi csillagot követtük. Aztán rázendítettünk. /együnk sem tudott énekelni/

Háromkirályok napját
országunk egy istápját
dicsérjük énekekkel
vigadozó versekkel.

Kinyomom a csillagot, a Gáspár és a Boldizsár is előrenyújtják kardjukat.

Szép jel és szép csillag
szép napunk támadt,
szép napunk támadt.

Nagy ívben lendítünk, mutatunk jobbra-balra háromszor, lassan az ütem szerint, aztán alapállás. Így megy 6 versszakon keresztül, a refrénnél csillag-nyújtással.

Ezer koronát, 10 esetleg 20 fillért szoktunk kapni.

A negyedik estén a vasutállomásra is kimentünk. A váróteremben az utasoktól 80 fillért kaptunk. Boldogan igyekeztünk hazafelé, amikor egy nálunk nagyobbakból álló háromkirályokkal találkoztunk. Nem lehetett kitérni. Megtörtént a baleset, amitől féltünk. Hiába óvtak tőle bennünket, hiába vigyáztunk, a csillagunkat átbökték, a süvegeinket a sárba tiporták, aztán elengedtek, hogy most már mehetünk. Mentünk is futottunk sírva hazáig. Még szerencse, hogy nem vertek meg bennünket, pedig minden évben össze szoktak verekedni a találkozóok. Láttuk, hogy nagyobbak voltak, inkább a sírást, mint a vitéz visszavágást választottuk. Csak az összkereseten, az 1 pengő 20 filléren és 50.000 koronán vigasztalódtunk meg és osztottunk. Az utolsó estén már nem mehattunk sehová.

Vizkereszt napján édesanyánk Vörsre ment misére és hozott egy üveg szentelt vizet. Egy kortyot mindannyionknak kellett inni. Lenyeltük, pedig sós volt, rossz volt, de szentelt volt és annak csodás ereje van. Megóv a betegségtől, tüztől, víztől, hirtelen haláltól, rossz ember szándékától és az ördög incselkedésétől. Aztán egy keveset töltött az ajtó melletti kis porcellán szenteltvizeztartóba, a többit gondosan eltette a falkászliba, mert annak egy évig elégnek kell lennie.

-Mire kellett?

Meszeléskor, mielőtt bepakoltak volna, meghintették a falakat. A frissen kitömött szalmazsákra addig nem volt szabad ráfeküdni, amíg azt meg nem szentelték. Ha szemverés ért bennünket, fájt a fejünk, szenteltvízzel mosdattak meg, mielőtt édesmamánk /nagyamamánk! / az alsószoknyájával háromszor lehúzkodott bennünket a homlokunktól lefelé és mindig köpött egyet.

Az egyik nap nagy szélvihar kerekedett. Apró szemcsékkal a hó is megeredett. Reggelre akkora fuját lett, hogy alig tudtunk kimenni. Mindenki havat lapátolt a ház körül. Amikor a szél csendesedett, a kisbíró végigdobolta a falut, hogy mindenki menjen havat hányni. És mentek. Asszonyok, emberek.

Este aztán az emberek, talán tizen is voltak, falapátokkal, tarisznyával törtettek a hegyre. Édesapám is velük ment. Az asszonyokra hagyták az etetést. Ezt bizony sokszor megcsinálták. Ott kint mulattak reggelig, zene és fehérnép nélkül, csak férfiak. A tepertő, szalonna, hagyma, savanyó paprika kenyérral itatta velük az otellót meg az új bolondító nohát. Akkorákat kurjongattak, hogy még a faluba is behallatszott.

Az egyik ilyen pincézés után, amikor édesapám a pincekulcsot otthon felejtette, /az is lehet, hogy az édesmama vette ki a tarisznyából/ reggel jó pityókosan jött haza és ment az istállóba, hogy aludják egyet.. Éppen borjazott a tehen és a szomszéd segített. Jól összepöröltek, de a szerencsés bikaborjú hamar kibékítette édesanyámat és a mamát is. A kalendáriumba a mama írta be, hogy borjazott a Szegfű jan. 19-én. Jó napunk volt akkor mégis. Főzték a mácsikot, a levéllel itatták a tehenet. Mi pedig főcstejet kaptunk. A felforralt és összement első fejest lábasban letették a földre, mi gyerekek körülültük és kanalaztuk. Ezt így kellett csinálni. Örültünk annak is, hogy most már nem kell olyan sok rántottlevest enni.

Másnap édesanyánkat keresztanyának hívták meg, egy még nálunknál is sokkal szegényebb családhoz. Kepésaratók voltak, az ember igen jó dolgos, az asszony a házimunkában volt ügyes. Segíteni szoktak

nálunk, úgy melegedtek össze. A házukat tömni mi is ott voltunk, amikor letelepedtek a faluban. Édesanyám szívesen vállalta a keresztanyaságot. Azt senki sem szokta visszautasítani, sértés lett volna, pedig legtöbbször a szegényebb a módosabbat hívta. A komaságralépés napjától aztán, mi gyerekek is úgy szólítottuk őket, hogy keresztapám, keresztanyám.

Február 1-én született meg a kislányuk, másnap gyertyaszentelőkor keresztelték.

Édesapám kocsiba fogott, mert a hó már nagy foltokban leolvadt az útról /csak a mezőben lehetett volna szánózni/ és vitte édesanyámat, a bábaasszonyt, meg a kis Mariskát Vörsre a templomba. Együttal gyertyát is vittek szenteltetni.

Odahaza édesmama nagy ebédet főzött. Metélt levest, főtt húst, sült húst, paradicsom-mártást, rétest, kuglit, linzert pakolt a nagy fejkosárba. Alig lehetett a nagy hímes-szöttes kosárruhával letakarni. Ez volt a paszit. Még a nagy csutorát is kölcsönkértük öregapámtól, borral tele azt már édesapám vitte, amikor hazaértek. Nagy ebéd volt, de csak mi voltunk ott, meg a bábaasszony. Akkor még rokonokat, barátokat nem szoktak hívni, de a két nagy fejkosár paszit nem volt ritkaság.

Ahogy ott lábatlankodtunk, unatkoztunk, egyszercsak a Mariska néni rosszul lett. Minket kiküldtek, édesapám elment a lovat megnézni, az ablak alatt hallgatóztunk. A nap sütött, sáros lett az üstök alja.

Az öreg keresztanyánk jajgatott.

-Gyorsan a szentelt gyertyát! Gyújtsátok meg, mindjárt meghal! Édesanyám is megijedt, csak a bábaasszony csitította őket. Most már velünk se törődtek, besomfordáltunk, de már nem láttunk semmit. Jobban lett a Mariska néni. Feltámasztották párnákkal, egy kis bort itattak vele, aztán elaludt.

Édesanyám egy hétig, mígcsak fel nem kelt, mindennap ebédet vitt neki. Egy kicsit, lassan jobban ment a sorunk. Tejet reggeliztünk. Az öcsém egyszer kapott is a fakanállal a kezefejére. Mindig bicskával evett, farigcsált és a kenyeret és késsel akarta beleszelni a tejbe. A mama meglátta, rávágott a kezére.

-Mit akarsz, te? Nem szabad, mer kisebesedik a tehény tőgyi! A kenyeret csak tördenyi szabad a tejbe!

A boltosék hordtak tőlünk tejet reggelente. Este a mama nem adott, nehogy elvigyék a tehén hasznát.

Édesapám Berénybe vitt tökmagot kiüttetni, olajat és tökmagpogácsát hozott. Hű de szerettük!

Két lakodalom is volt a faluban, de mi csak az egyikbe voltunk hivatalosak, oda sem mentünk el, pedig a tyúkot, tojást is elvittük.

Éppen kint toporogtunk a kapuban, amikor jött a násznép. Öt kocsi-val, sallangos lovakkal, trottyos, /trombitás/ bandával. Fújtak, majd tüdejük kiszakát, végig a falun. A vőfélyek, násznagyok borosüvegekkel hadonásztak, rikoltoztak és szórták a peracet. Kettőt is sikerült felkapnunk.

Délután mi is ott ácsorogtunk a lakodalmas ház előtt, a báméskodó lányok, asszonyok között. Vártuk a peracet. Egy-egy gazdaasszony időnkint teli tányér süteménnyel, kuglival, peraccal jött ki és üresen ment vissza. Egy-egy vőfély a kinti lányokból hívott be táncost, a koszorúslánya bánatára. A násznagyok borral kínálhatták a nem-hivatalosakat. A legények csak este jelentek meg az ablak alatt, amikor már pecsenye is járt ki a bor mellé.

A tollfosztó is hozzánk került. Már alig vártuk, mert máshová nem engedtek el bennünket fosztóba.

Lámpagyújtás után jöttek a szomszéd asszonyok, lányok. Még egy asztalt hoztak be a szobába, kirakták a fosztani való tollat. A fehérnépek körülültek, székekre, padra, ágy szélére. Később jöttek az emberek is. Alig volt hely, hogy a sáskötélnek való sásat a földre tegyék. A férfiak sásat pödörtek. Kisszékeken, sőt még tuskón is ültünk. A lámpára kenyérhéjat kellett tenni, hogy el ne aludjék. A levegő igen fülledt, de a hangulat annál emelkedettebb. A Kati néniből csakúgy dőlt a szó, kifogyhatatlan volt, a Gyuri bácsi meg-meg felelt neki. A nevetés magasra röppentette a pihét, még a lámpa is röbbögött, amikor a Kati néni maradt alul és a pihés vánkoscihát a Gyuri bácsi fejére húzta. Ment a fosztás, a sáspödörös és a mese. Boszorkányokról, tüzesemberről, lidércről, meg a huszárról. Ezek voltak az állandó mesetémák. Mi a sáskötelet olvastuk és százával kötöttük csomóba. A pintesüveget is megnyaltuk a többiek után. Már éjfél volt, amikor édesanyám mégis csak ási-tott egyet.

-Na mára elég lesz! Holnapra is maradjon!

De nem olyan könnyű ám befejezni! A sáspödörös abbamaradt, de a markokból nehezen fogyott ki a toll. Végre megterítették az asztalt. Pogácsa, dió, szőlő, főtt aszaltgyümölcs és bor. A lányok is ittak, vagy legalább felhajtották az üveget. Még egy-két csendes nóta is éledt. Egy óra volt, mire lefeküdtünk.

Másnap este elfogyott a fosztás, megkészült 2800 sáskötél. A Ferkó bácsi a citeráját is elhozta, de a nagy nevelő este után táncra már nem került sor, mert még kicsi volt a mi lányunk.

Farsangvasárnap hagyományos bált tartottak a kocsmában. Erre sohasem mentünk el. A legények mindig összeverekedtek. Hiába vigyáztak, fogadkoztak, hogy nem lesz verekedés, minden bált a csendőrök fejeztek be.

Szerencsére ez már a múlté, ma már álarcos bálakat tartanak ilyenkor.

Húshagyókedden nem mentünk iskolába. Az egész falu tele volt a zsirban sült pereg /fánk/ és a forgács-fánk szagával. /Igen, ma is így van./ Alig vártuk, hogy esteledjék. Öltöztünk maszkának. Alarcot, répafogakat, vánkost a hasunkra, hátunkra, rongyos ruhákat szedtünk össze, aztán botot a kezünkbe. Dagasztottuk a sarat, de kaptunk is zsirban sült peracet eleget. A gyerekek járása esti harangszókor fejeződött be, azután jöttek a nagyok. Ezeket már az öregapáméknál néztük meg. Mindenfajta csodabogár, nagyhasú menyecske, katona, koldus mankóval, drótostót volt köztük. Mindenki vel lekezelték, vinnyogtak, vagy némák voltak. Maszkák csak pohárból kaptak bort, és azt elfordulva egyszerre lehajtották. Akit véletlenül megismertünk, az levette az alarcot és egy kicsit tovább maradt, evett, ivott, beszélgetett. A társairól azonban hiába faggatták, nem mondta meg kik voltak. Főleg a menyecskés, lányos házakat járták végig, a kisajtókat kicserélték, a Gergye Pista bátyám kocsiját pedig szétszedve felhúzködték a pajtában a széna tetejére és ott rakták össze, csak a rúd állt ki a gerende fölött. Sok gazemberséget csináltak, vaskos tréfákat. Több háznál batyusbált is rendeztek, hajnalig táncoltak még utoljára.

Annyira belejöttek a mókázásba, hogy nem tudták abbahagyni.

Hamvazószerdán este hármásban hamvazni mentek. Minisztránsnak, sekrestyésnek és papnak öltözve. A minisztráns vitte a csengetyűt, a sekrestyés a tányérban hamut, a pap hamvazott. Kente a hamut annak a homlokára, akit csak elérhetett. Ha valaki nem hagyta magát, fogta a tányérat, belefújta, szállt a hamu széjjel a félénkek fejére, hátára. Ezek már csak bort kaptak, a hamvazószerdai olajos káposztából, sült krumpliból, uritökből, meg a babból nem

kérték. A húshagyókeddi maradékot csak csonkacsütörtökön volt szabad megenni.

De akkor meg jött a csonkaördög. Belisztezett pofával, fehér lepedővel letakarva, fente a kaszáját.

Mér etted meg a zsi-í-rossat? Minden menyecskét és lányt el akart vinni. Azok pedig sikongva menekültek. Ezekről már mi is féltünk. Csonkaördögöt soha nem engedtünk be, csak egyszer néztük meg az öregapáméknál, ott sokan voltak.

Édesmama a borjútól annyi tejet vett el, hogy egy este az összegyűjtött tejfölt üvegben vajnak ráztuk össze. Az írók megettük, a hideg vízben összenyomkodott vajból csak kóstolhattunk, mert azt édesanyám Keszthelyre vitte a piacra. Szegény mama csak sóhajtozott. Régen húshagyó után kihamuzták a fazekakat és csak vajjal, meg olájjal főztek húsvétig.

Márciusban szép idő és por lett. A márciusi por, éppenúgy mint a májusi eső, aranyat ér. Csak a nagy fujátok helyén maradt még a piszkos hóból. Szerettük volna levetni a cipőnket, de József napig nem engedték, mert addig fogávan a napnak.

Édesapám eladta a kisborjút. Fele adóhátralékra ment, de még új ruhát is kaptunk. Kivételesen mind a ketten, mert azelőtt csak én szoktam kapni, az enyém meg az öcsémé lett.

Egyet akartunk venni, de a végén az egy áráér odatta a zsidó mind a kettőt. Jól a-kuadtunk!

József-napkor meztéláb szedtünk a réten pipitért, az erdőn ibolyát, ebédet vittünk édesapámnak a Banácsba. Ott szántott a lóval. Még a délutáni iskolából is elkéstem.

Édesapánk is elkésett másnap a szántásból. A Józsefek, meg a jóbarátok a hegyre mentek névnapot tartani. Nem tudom hányan voltak, de félakó bort ittak meg, meettek egy egész kenyeret és egy nagy tábla szalonnát. Reggel le se feküdtek. A helyettes bíróval, a község-gazdával, az előljáróság néhány tagjával végigjárták a hárt, hogyan teleltek a vetések, kinek, hol, miye van. Csak az este vetette őket haza támolyogva. Édesapám enni kért. Hogy nyelve-levest kapott, azt tudom, de hogy azonkívül még mit, azt már nem.

A berényiek halat hoztak kocsival, lisztért adták. A csendőrök hajszolták őket és gyorsan kellett eladniok, Vettünk tőlük, mert olcsóbban adták, mint a halas kofák, akik szintén lisztet kértek érte és minden szerdán, pénteken jöttek. Apró keszeg volt, édesanyám felhasogatta és botokra füzve a padláson szárogatta. A pénteki eledelelünk jó időre biztosítva volt.

Már kezdtük únni a bőjti eledelt, a rántott levest, sóba-borsba krumpi-levest, mutymuruty levest, a krumplit, babot, kukorica gánicát, savanyó paprikát és olajos káposztát. A paprikás pogácsát is alig tudtuk már lenyelni, a hékűjön-sülthöz is jó lett volna már egy kis hús. De az tilos volt, kevés is volt, be kell osztani a füstöltet, hogy nyárra is maradjon. Alig vártuk már a húsvéti szentelt sonkát, meg a metélt-levest.

Virágvasárnapra cicamacát /barkát/ szedtünk, azzal mentünk sorban, a tanító úr felügyelete mellett Vörsre, misére. A szentelt ágat otthon fel kellett tenni az eresz alá. A tavalyit levettük a szentelt lapockacsonntal együtt. Édesanyánk nagypénteken arra rakja majd meg a tüzet, de csak akkor ha már lát valahol kéményt füstölönni, nehogy a bolhák oda jöjjenek.

Nagypénteken a reggeli csak kenyér és pálinka, /a férfiak ezt szigorúan tartották/ ebéd hal, /ehhez meg az asszonyok ragaszkodtak/ vacsora tökmagolajos káposzta sült krumplival. Délelőtt ünnep volt, nem dolgozott senki, az asszonyok tüt sem vehettek a kezükbe.

Délben lestük az órát és futottunk a haranglábhhoz kerepelni. Délután már himeztük a tojásokat édesanyámmal. A Bözsit elküldtük a Mári nénémékhez, mert ő még elhitte, hogy a nyuszi tojik a lilium bokorba.

Seprükóróból vágunk egy ceruza-hosszuságút és egy kis igen vékony darabot. Édesanyám a kicsi, vékonyat betekerte szépen, egyenletesen cérnával; a vastagabb szárát bevágtuk és beleillesztettük keresztalakban, jól összekötöttük, hogy ne mozogjon, és készen volt a gica. Kis edényben olvasztott forró viasszal himeztük a főtt tojásokat. Rajzoltunk tulipánosat, gráblásat, békahátut, rozmaringost és dobkötelest. Aztán megfestettük pirosra, barnára. Pirosat alkörmössel, barnát vöröshagyma-héj főzettel. Csipővason megmelegítettük, a viaszt ruhával letörölgettük és szép fehéren maradt a him rajta. Hímteleneket is festettünk szenteltetni, meg kókányozni.

Nagyszombaton reggel tüzszentelésre zavartak bennünket Berénybe, hogy hozzunk parazsat a húsvéti tüzrakáshoz. A temetői kidőlt fakeresztekéből a dékán nagy tüzet rakott a templom mellett. A pap megszentelte és leöntötték vízzel. Mindenki piszkált ki magának egy-egy elszenesedett de még meleg darabot és vitte haza. En pápírba csomagoltam, az öcsém a zsebébe tette. Mire hazaértünk, az öcsémnek kiégett a zsebje.

Délután ökröket és hegedűt csináltunk kukorica szárból. Estefelé ránk adták az új ruhánkat, mindenki ünneplőbe öltözött és újra Berénybe mentünk feltámadási körmenetre. Megbújtunk a sötétben, pedig a templom-anya igen rendezte sorba a népet: elől a gyefekek, lányok, legények, aztán a zombella után a férfiak, majd az asszonyok és öregek. Nem álltunk be a sorba, haza is szaladtunk, mire az édesék hazaértek. Nálunk nem volt templom, csak pár évvel később épült. Vörshöz tartoztunk, de Berénybe jártunk, mert az közelebb volt.

Enyhe szellő szállt, a fák virágainak édeskés illata lebegett, nagyokat lélegeztünk a friss földszagú estében és vertük a szikrát acéldrót-darabbal a cementhidakon.

Édesanyánk még ezután sütötte meg a kemencében a húsvéti kalácsot. Húsvét reggelén nehezen ébredtünk, még aludtunk volna, de sietni kellett újra Berénybe húst szenteltetni. Már ott volt a Jenő, hogy menjünk, mi még akkor kászálódunk ki az ágyból. Az öcsémmel el nem hagytuk volna egymást, még a Mári nénénk szentelnivalóját is mi vittük el. Az övé ruhába volt kötve. A miénket gyékény-szatyorba csomagolta édesanyánk. Kövesztett sonkadarab a lapockacsonttal, reszelt torma, 3 piros tojás, 1 kalács.

Aztán vigyázzatok, le ne tegyétek ám! Nehogy valaki elcserélje! Előfordult, hogy lerakták a szatyrokat, szakasztó-ruhába, szalvétába kötött csomagokat a templomban, sorban egymás mellé, aztán kint várták a papot, lesték, jön-e már szentelni. Mikor a pap meghintette őket szentelt vízzel és tömjén füsttel, futott ki-ki a csomagjáért, felkapta és vitte haza. Volt akinek egy pár ruhába kötött rongyos bakancs jutott. No, mi így nem jártunk! Mire a falúvégre értünk, jöttek vissza a többiek. Mi is megfordultunk, a pápa úgyszólván megszentelte valamennyit. De azért otthon nem mondtuk meg. Igen jó volt a szentelt! Csak később árultuk el a pápai titkot. Akkor már jót nevettek rajta. Csak az édesmamánknak voltunk akasztófára-valók.

Húsvét reggel még ma is minden háznál sonkát esznek tormával, főtt tojással és kaláccsal, ha nem is szenteltetik meg. A szentelt tojásból mindenkinek ennie kellett, hogy ne fájjon a torka. Húsvét másnapján valamennyi keresztgyereknek tojást kellett vinni.

Keresztgyerek aztán akadt egy csomó. Úgy éreztem, hogy a fél falu sógorom volt, a másik fele keresztapám. A szüleim kereszt- és bérmaszülei és azok rokonsága, kereszt- és bérmagyerekei és azok rokonsága, aztán a mi kereszt- és bérmaszüleink és rokonságuk. Ezen sohasem tudtam eligazodni. Vittük, hoztuk a himestojást, mert adtak is helyette mindenhol. Alig vártuk, hogy már a rétre mehessünk kókányozni. Zsebkendőbe tettük a tojásunkat és kipróbáltuk kié töri be a másikat. Dobáltuk a fűben messzire, mígcsak össze nem törött. Némelyik igen sokat kibírt. Voltak csalók is, akik fatojással kókányoztak és nevettek a kisebbek mécses-eltörésén. Voltak a nagyobbak között, akik kimúltak már az iskolából, tojás-komaságot kötöttek.

Koma, koma, komálunk, esztendőre kapálunk. Ha élünk, ha halunk mindig komák maradunk.

Kicserélték a hímestojásokat, csókot váltottak.

Mátkázó vasárnap /következő vasárnapon/ komatálat küldtek egymásnak hímestojással, süteménnyel és egész életükben megázták egymást. Kis köszöntővel adták át.

Komatálat hoztam, meg is aranyoztam.

Koma küldi komának.

Hogyha tetszik komának, váltsa ki magának.

Ha nem tetszik komának, küldje vissza komának.

Főleg a lányok komáztak, de fiúk, lányok között is előfordult a rokonok körében.

Ma már csak a tojás-dobálás van meg. Már a harmincas években sem hallottam komatálról. A locsolás meg csak mai divat nálunk, régebben itt ilyen nem volt. X

Április elsején, -akárcsak ma - mindenki becsaphatta a másikat büntetlenül. Még mi gyerekek is szabadabbak lettünk a felnőttekkel szemben, /már akivel mertünk/ és egy "az anyád!"-dal meg egy nevetéssel megúsztunk minden ugratást, amiért máskor vasvillát kaptunk volna.

Bolondos, szeles, változó volt az időjárás. Még hó is pilinckézett, de dörgött is. Az első dörgéskor hömbölgöttünk, még az öregek is megtették, hogy ne fájjon a derekuk, de előbb meg kellett ráznunk a legközelebbi fát, azt meg azért, hogy ne féljünk.

Szengyörgynapkor költöztek a cselédek, pásztorok. Ez a nap ünnepe volt a falunknak, meg a boszorkányoknak is. Már csak a mesékben éltek boszorkányok, de előző este még meg kellett tüzdelnünk nyirfa ágakkal ajtót, ablakot, kulcslyukat, hogy be ne tudjanak jönni és meg ne nyomjanak bennünket. Ha barna vagy kék folt volt valahol rajtunk, amit legtöbbször reggel az ágyban vettünk észre, a mamánk már csinálta a szenesvizet, mert a boszorkány nyomott meg. Azzal lemosta és lassan elmúlt. A szenes víz csinálást mi gyerekek úgy megtanultuk, hogy jobban tudtuk, mint a mama. Édesanyánk nevezetett, a mama bosszankodott. Fogtuk a bádognapot, vizet bele, lekuporogtunk a tüzhely elé, **susogtunk**, parazsat vettünk a csipővassal, beledobtuk, még jobban susmogtunk és vetettük rá a keresztet. Háromszor kellett ezt megismételni egy-egy szem parázssal és készen volt a minden baj elleni orvosság, a szenes víz.

Egyszer igen beteg lettem, lázasan félrebeszéltem, fájt a fülem, kiabáltam a fájdalomtól; nem használt sem a szenes víz, se a fülembe csepegtetett meleg karácsonyi alma leve, se a kőrözsa, se

a harbaté. /kamilla/ Rövid hajam volt, nem tudtak abból levágni, így engem vittek el a Lakos Nani nénihez megöntetni. Fejemre tett egy nagy cseréptálat tele vízzel, susmitolt, hányta felettem széles mozdulatokkal a keresztet, aztán forró viaszt öntött a vízbe. Sistergett, gőzölt, a fülem egészen eldugult, nyeldesnem kellett, hogy halljak valamit. Letette a tálat elém. Sustörgő imádságok közepette, kivette belőle a viaszt. Forgatta, nézegette, majd megállapította, hogy bikától ijedtem meg. Hármát alszom és meggyógyulok.

Igaza volt. Soha nem szoktam a bikaistálló felé járni, az elszabadult bikát sem láttam, de előző nyáron csakugyan megijedtem tőle, amikor a csordában megállt és rá nézett, én meg elszaladtam. Még háromnál többet is aludtam, meg is gyógyultam; itt vagyok bizonyoságul. Gyógyulásomat a mamám szerint az öntésnek, édesanyám szerint a kőrózsának köszönhettem. Orvos is volt már a faluban, de olyan hatalmasságokkal szemben, mint az isten, a babona és a szegénység alulmaradt.

Szengyörgynap utáni vasárnapon volt a búcsúnk. Jöttek az istáriások, koldusok, munkanélküliek és kocsikkal a vendégek. Az első szobában a nagy asztal köré, mi gyerekek már le se fértünk. Akinek nagyobb parolát adtunk, attól több pénzt kaptunk, de ezer koronát, vagy tíz fillért, - egy nyalókára valót - legalább mindenki adott. A búcsúban bábsikót, babát, gingallót, márcot vettünk. A legények, lányok mézsört ittak, szívet meg böcsöt vettek búcsúfiának a bábosnál. Nagy ebéd volt, majdnem mint a lakodalomban. Sárga metélt leves, főtt hús paradicsom-mártással, tejfölös-paprikás csirke, tésztás és káposztás rétes, peccsenye és sütemény. Ez a sorrend. És ettek, ittak rogyásig. Muzsikus cigányok jártak házról-házra, de mire hozzánk értek a falu végére, már annyira berugtak, hogy csak a bőgős brummogtatott, a többi a társasággal dalolt egyforma rekedten, néha cincogtak csak közbe a hegedűvel koldusok, vándorlók egymásnak adták a kilincset.

Délután öt óra felé uzsonna. Peccsenye, savanyúság, rétes, kuglóf, sütemény. Újra evett mindenki annyit, amennyit bírt és ivott, amennyit már nem is bírt. A távollakó vendégek befogtak és a lovak jóvoltából hazaindultak. Az üléskasban a búcsúi szalvétába kötve a peccsenye, kuglóf, sütemény az otthoniaknak. Ez minden vendégnek járt. Mi is hoztunk mindenholra és ilyenkor küldtük vissza a szakasztóruhákat. Szegény édesanyám mindig azt számolgatta, hogy melyik ruha kié, mégis előfordult, hogy elcserélték.

A kocsmában megkezdődött a tánc. A zene brummogása behallatszott. A szomszéd falubeliek még maradtak, még megnézték a táncolókat és csak vacsora után, sötétben fogtak be. Azok az áldott lovak mindenkivel hazataláltak.

Mi gyerekek is elmentünk édeséssel minden búcsúra és hazafelé mindig aludtunk a kocsin.

A búcsúkat még tartják, de a vendégek leapadtak, a kocsikaravánok és a vándorlók, koldusok megszűntek, csak a cigányok maradtak.

Pünkösdre kinyíltak a kertek piros pünkösdi rozsái, magasodtak a mályvák. Lopkodtuk a kőlábak mellől a pitvarok szagos "rozmoring"-ját. A gyerekcsapattal kísértük és csodáltuk a szép pünkösdi-járó lányokat. Fehér ruhájuk villogott, koszorús fejükön, leeresztett hajukon csillogott a fény, a kis-királynő tündér volt. Elöl ment a két beköszöntő, utánuk a két felemelő, kézenfogva a két-három éves kiskirálynőt, végül a két kosárhordó. Meglestük sok tojás van-e a fedeles félkézkosárban. Volt. Délre tele lett. Majdnem minden házhoz beengedték őket. A kiskirálynő eleinte nagyon élvezte az emelgetést, de aztán ő únta meg legelőször, elpityeredett,

alig győzték csitítani. Még vinni is kellett, cukrot is kellett neki adni, hogy legalább az ének alatt megálljon szépen az udvaron. A ház népe a pitvarban, vagy az ajtó elé sorakozott, a pünkösdlők velük szemben, és rákezdték énekmondásukra.

A pünkösdneyek jeles napját
szentlélek isten küldötte,
erősítse mi szívünket,
ugy mint az apostolokét!

Mikor méne menyországba,
mindenek szeme láttára,
tüzes nyelveknek szólása,
ugy mint szeleknek zúgása,
leszállott az ő fejükre,
ilyen nagy hirtelenséggel,
megtelének szentlélekkel,
kezdének szólni nyelvekkel,

Irgalmas pelikán
szent vérét kiontá
szent lelkét kiadá
a magas keresztfán
a magas keresztfán

Noha kicsiny vagyok,
nagyot nem szólhatok,
mégis istenemnek
térdet fejet hajtok,
térdet fejet hajtok,

Szentlélek áldása
szálljon erre házra
ki régente rászállt
szálljon most is rája
szálljon most is rája!

Emeljük fel királynénkat,
mi királynő asszonyunkat,
bár katona foréntokat!

Most aztán magasba emelik a kis-királynőt háromszor.

Ekkora kendert!
Ekkora kendert!
Ekkora kendert!

A kis királynő kis fehér viaszkoszorújával nevet, sikong, mintha csiklandoznák.

A kosárba süllyesztik amit kapnak, tojást vagy pénzt és máris mennek tovább, mert csak délelőtt lehet járni.

El kell menni, nincs mit késni,
csillag után kell sietni,
isten-fiát látogatni,
isten-fiát látogatni.

Ezt már menetközben, olyan gyorsan mondták, hogy alig lehetett megérteni.

Délután tárgyalták meg a padokra kiülve, hogy ki volt a legszebb. Pünköszt másnapján, mint más ünnepeken szoktunk, borsóztunk az utcán. Botokkal felfegyverkezve ütöttük a "borsó"-t /kis hengeres fadarabkát, később bekötött szórlabdát/ míg a nagyoknak át nem kellett adnunk a helyet. Ok adogatóztak. Volt olyan legény, aki a kötött labdát még a legtávolabb állók felett is messze elütötte, nem kapta el azt senki. Ilyenkor a lányoknak megütetniük sem kellett, nem félték a ledobástól. Kedvelt játékuk volt még a "hátulsó pár előre." Ezt inkább etetés után játszották a szürkületben, amíg a padon üldögélők a lányokat be nem parancsolták. Szerettek sikongatni a lányok, ölelgetni megfogott párjukat a legények.

Májusi elfoglaltsághoz tartozott, hogy mire hazahajtott volna a

kanász, a fél falu a disznók elé ment. Kis csoportokban terelgettük a kiválogatott, megjelölt cifra malacokat a falca előtt, csalogattuk őket az anyjukkal együtt. Sokszor elfutottak és sokszor el kellett menni eléjük, mire kiszoktak.

Minden gyereket a csendőrökkel szoktak ijeszteni. Félünk is tőlük. Ha kakastollat láttunk, vagy este csizmás léptek döngő neszt hal-lottuk, elbújtunk, mint a csirkék a héja elől.

Esténkint a tárogató távoli sirását, vagy a trombita játszó trilláját hallgattuk, - gyakoroltak a falusi zenészek, - úgy szoktunk elaludni.

A mező kivirágzott. A keskeny földeken pompázott a margarétás, bú-zavirágos, pipacsos, konkolyos, tarka szegénység. Lekerült a foltos dolmány és a kendő. A szakadozó fetőkék ingeken átütött a kaszálók veritéke, hajlottan bámult ki az útra a kukorica-kapálók beszélget-ni vágyó kíváncsisága.

A Vilma befogva a konyhaajtó előtt állt, édesapám ment a kaput ki-nyitni, amikor a keresztapám odaért. Megdőbbsentünk.

Ne menj sehá! Fogjál ki, meghalt apánk.
Szaladtunk rögtön, mi gyerekek, nem sírtunk. Ott se sírt más, csak a mama, dörgölte a köténye sarkával a szemét.

Látjátok mi lett öregapátokból? Megütötte a szél.
Nem láttunk semmi érdekeset. Már fel is volt öltöztetve. Feküdt az első szobában az ágyon, pocakján összekulcsolt kézzel, mindkét szemén egy-egy kétfilléres. Ezeket aztán levették és éppen olyan volt, mintha csak aludna. A tükröt letakarták fekete ruhával, az asztal-ra két gyertyatartót állítottak szentelt gyertyákkal. Az anyyaim nem mertek bejönni hozzá, féltek tőle. Egymást küldözgették. Aztán da-gasztásba kezdtek, befütötték a kemencét.

A mama édesanyámnak adta ki, hogy kikéthívjon vérasztóba.
A keresztapám halottkémhez, paphoz, mesterhez, asztaloshoz, jegyző-höz ment, édesapám a hegyre, őt akó borért. A másik két nagybátyám disznót vágott, otthon tett-vett. /Mind a kettő sánta volt./ Az asszonyok - még a szomszédból is - sütöttek, főztek.

Éjjel virrasztottak. Meghozták a koporsót, nehezen fért bele öreg-apám. Ahogy jöttek az imádkozó asszonyok, mindig nagyobb lett a sí-rás. Megtelt az első szoba öregasszonnyal. Körülülték a koporsót, csendesen zörgették az olvasójukat. A meghívott előimádkozó nagy fohász^zkodással nekiállt. Mondta mormogó, monoton hangon; úgy érez-tem, a végtelenségig, kifogyhatatlan imáit, a többiek utána. Mi gyerekek a sarokban szorongtunk, igen úntuk és igen álmosak voltunk. El is aludtunk kisszékre borulva, a földre csúszva. Éjfél után kel-tettek csak fel bennünket. Álmosan, gémberedett tagokkal támolyog-tunk be a középső szobába, ahol a férfiak virrasztottak. Boroztak, beszélgettek csendben.

Másnap délután volt a temetés. Nagy, hímes szalvétát kötöttek a halottas keresztre. Ez a mesteré lett, a következő temetésen majd a pap kapja. /A mester nagy verset énekelt, hangos sírás-rívás közepette búcsúztatta el öregapámat az egész rokonságtól. Aztán a szentmihálylovával vállra vették a koporsót és nyolc erős ember vitte felváltva a temetőbe. Először a fiai emelték fel, de a kapu-ban már átvették tőlük.

A temetőben is sírtak, amíg a pap cirkumdedéruntozott. Aztán min-denki rádobta göröngyét a leeresztett koporsóra, hogy vissza ne jöj-jön hozzá öregapám. Tellett a gödör, elhalt a dübörgés, lassan mege-redt a beszélgető szó. Visszafelé már természetkilátásokról, a végrende-letről és a torról tárgyaltak.

Azt a tort nem is lehet elfeledni! A hátulsó nagy szobában bakokra rakott padlókból csináltak asztalt, padokat körül a fal mellett, mint lakodalmakkor. Annyi hozzátartozó volt, hogy mi gyerekek, összesen négyen, az egyik asztalvégre szorultunk egészen. Nem is törődtek velünk.

Volt nagy eszem-iszom! A beszéd csak szegény öregapánkról folyt, mit csinált, hol volt, kinek mit mondott. Mindenki tudott rólag egy igaz, vagy kitalált történetet. A vacsora végén, amikor az asszonyok legnagyobb része felkelt, a férfiak annyira biztatták egymást az ivásra, hogy már fel sem tudtak kelni. Addig-addig forgatták a "hát én még mondok valamit", mígcsak rá nem tértek az egyenes utra.

Komám, most még szép lassan mondjuk el a József bátyám legkedvesebb nótáját! Hogy aszongya: Ne menj kislány a tarlóra....

Aztán elmondták. Elmondták a többi nótáját is. Az asszonyok hiába beszéltek. Miért szégyelnék magukat? Hiszen öregapám nótáit danulják, rá emlékeznek! Az otelló fogyott, a nóta szaporodott. A szomorú kedve csak akkor apadt le, amikor a világosság kioltotta a lámpafényt és a bor a pajtákba fektette a bánattól már négykézláb-járó szenvedőket.

Láttuk őket reggel, amikor édesanyámmal meszelni segíteni mentünk. Édesapánk nem rugott be.

Otthon édesmamánkat megmegrúgta a tehén. Még a temetésre sem jött el. Nem igen értették meg egymást a nászurával, nászasszonyával. Azt is megtudta, hogy édesapám csak másfél holdat jusol. Kibékíthetetlen lett. De a testvérek is összevesztek a jusson. Még együtt arattak, csépeltek, de már osztozkodtak, külön mentek. A lakást kétfelé választották, a keresztapám meg a mi utcánkban épített házat. Még készen sem volt, már odaköltözött.

A mama már nem tudta összetartani a nagy családot, gyenge volt, inkább a tartást választotta. Összehívatta az akkor már egymásra haragvó testvéreket és kiosztotta a jussokat. Így aztán megszavazták neki a kért tartást, mert lemondott a haszonélvezetről. Minden fia fizet évenként és fejenként természetben 25 kg húst és zsírszalonnát, meg 2 akó bort, holdankint 1 mázsa búzát, legelőjogként 1 erdei méter hasáb-tüzifát.

Édesapám kibékült a Rudi bátyámmal, igen jóba lett a keresztapámmal, de a Jenő bátyámnak csak az "adjon isten" maradt, vele nem igen beszélt egyik sem, mert a mama nála lakott. Különváltan már mindegyik sokallotta a tartást. Az asszony-lányok nem fizettek. Ők köteles-részre lettek szorítva és azt megkapták már férjhezmenetelükkor. Még a kitagadott is megkapta később, úgyhogy ők most nem is jussoltak. Édesapám is azért kapott kevesebbet a többieknél, mert ő már előbb kivált a családból.

Ezután már csak a mama járt el ritkán hozzánk, mi nemigen mentünk őt látogatni. A keresztapáméknál annál többet voltunk, de ő még többet nálunk. Pocakos volt ő is, igen kövér és igen jókedvű. Mindig viccelt és érdekeseket szokott mesélni. Külön élveztük rengő, kuncogó nevetését. Senki sem tudott úgy nevetni, mint ő. Utánozni sem tudtuk. A keresztanyámat már nem szerettük annyira. Ő meg vékony volt, mint a deszka, szófukar, csak az aranyfogát mutogatta. Mindig megkínált valamivel, dicsért, hogy milyen szépek vagyunk, csak a nyelvünkön nem értett. Mi sem értettük, hogy miért magázza a keresztapánkat. Ódivatúnak éreztük, hiszen akkor már a házastársak tegezték egymást, nem úgy mint régen, amikor a férj tegezte a feleségét, de csak a céda asszony merte visszategezni az urát.

Aratáskor kötelet beregettünk és vizet hordtunk. A tarlóra rossz cipőt húztunk, hogy fel ne bökődje a torzs a lábunkat. A kemény lábbeli meg feltörte a sarkunkat, kisebesedett. Édesmamánk otthon a rossz lábával mindjárt tudta mi a bajunk.

Mer ollan fakutyák vattok! Nem hisztek az öregeknek! Biztosan a taróra pisátatok, azér sebesedett ki a lábotok! Az örökölt legelőjogra kihatottuk a Szegfüt a csordába. A mama az istálló küszöbére kívül belül egy-egy tojást tett, melléje zöld ágat fektetett. Amikor a tehén átlépte a küszöböt, a zöld ággal kellett tovább hajtani, hogy olyan gömbölyűen /jólakottan, kövéren/ jöjjön vissza a legelőről, mint a tojások. A csordásnak meg vittük az egész kenyeret, meg a pint bort.

A nyáron nem sokat aludtak édesapámék. Hajnalban 3 órakor már túlkölt a kanász, a tarlóra hajtotta ki a disznókat. Este még holdvilágnál is hordták a gabonát, 10-11 órakor is bűgött a csplógép.

Mindenki azt mondta: majd a télen alhatunk eleget.

Csépléskor mindennap masinát méztünk. A cséplőgép mellé 11 segítséget kellett hívni, édesapámnak meg mind vissza kellett segíteni. A szomszédban a Rozit elhagyta a vőlegénye, mert a sebesorrú anyjára ráfogták, hogy boszorkány. Pedig csak nagyot hallott és szerette a pálinkát.

Szentistváncor elverte a jég majdnem a fél határt. Hiába dobálták ki a fejszéket az udvarra, kisszékeket felforgatva, hiába húzták a haranglábban a kisharangot, akkora jegek estek, mint egy dió. A kukoricákat a földre verte. Szerencsére nekünk nem nagy kárunk lett, csak két darab földünket ért, az egyikben krumpli meg répa volt, a másik már szántás. A szőlőhegy megmenekült, édesmamánk bánatára, édesapánk örömeire. A mama jobban sajnálta a répát, mint a szőlőt, pedig de sokat dolgoztunk abban!

Szeptember elején szép maradt az idő és alig vártuk a vasárnap estét. Gyertyákat gyújtottunk, piskolgott a sok apró fény, mint szétszórt szentjánosbogarak. Mentünk a sümegi búcsúok elé. Pénteken hajnalban indultak fehér zászlóval, kiharangozták őket a faluból. Gyalog mentek, batyusan, csapatban. Ha idegen csapat ment át a falunk akkor is harangoztak. Minden csapatnak volt előénekese, az után mondták a szöveget a többiek; férfiak, asszonyok, lányok, legények, vegyesen. Sümegre szoktak legtöbben menni, pajtákban széna tetején aludtak, voltak akik ott üdvözültek meg. Vasárnap délután indultak vissza. Végigénekelték majdnem az egész utat, berekedtek, sántikáltak, vállukra batyujukhoz kötötték a cipőjüket. A Zala hidjánál tartották utolsó pihenőjüket. Akkor már sötétedett. Felöltözködtek, megigazgatták a ruháikat, meggyújtották a gyertyákat és hatos sorokban rendeződve jöttek. Addigra mi is összesereglettünk a rózsafűzér tagok zászlója alá és imbolygó fényeinkkel a legelő sarkáig értünk.

Ott találkozott a két csapat. Meghajtották egymás felé a zászlóikat és összekeveredtek. Nekünk gyerekeknek is sorba kellett állnunk, előre az ut egész szélességében, mögöttünk a lányok, aztán már két zászlóval a búcsúok és a fogadók. Nagy énekszóval mentünk hazafelé, gyertyáink fénye a felszálló port világította meg. A faluban harangoztak elénk, minden ablakba gyertyát gyújtottak. Csak a keresztelnél oszlott széjjel a nép, elhallgatott a harangszó, megindult a susmitolás, mi volt, hogy volt.

Volt olyan öregasszony is, aki minden búcsúra elment Segesdre, Andocsra, Sümegre. Még fiatal korában szerzett hát búcsúkomát, meg egy gyereket. A keresztapám is elhívta egyszer Segesden búcsúkeresztanyjának. A Mári néni örült neki, még meg is csókolta és megmosdatta a szent kut vizében. Porcellánszűzmáriát vett neki búcsúfiának és éjjel egymás mellett aludtak.

A hegyen már hamvasodott a szőlő, durrogatott a hegypásztor. Lopók is jártak. Kődös éjszakákat hozott a szeptember második fele. Egyik holdvilágos este édesapámmal elmentünk szőlőt őrizni. Nagykabátban, pokrócba burkolózva lefeküdtünk a szőlő mellett a gyöpös utra. Hallgatództunk, csendben lestünk. A derengésben ködfelhőket kergetett a szél a bukkáló hold előtt. Elaludtunk. Nagy durranásra ijedtünk fel. Édesapám felugrott.

Fáztunk, féltünk, összevertük a fogunkat remegőn. A hegypásztor állt a szőlő végénél. Ezer szerencse, hogy édesapámmal megismerték egymást. Ődajött, beszélgettek halkán, de a mi vacogásunk csak nem engedett fel. Összebújtunk az öcsémmel egy pokróc alá. Néztük a puskát. Ócska kopott volt, de puska volt. Izgatottan lestük a szőt.

Tudod, tennap megén elvettem a Szántó Jenőtű e-kosár szőlőt, meg a dómányát. Mára reggel vittem be a bíróhó. De tudod, annak má minden mindegy! A véribe van a lopás. A csöndérek is megtapaták má egypárszor, ollan mint a sávoli Koca Marci vót!

Hallottam hirét. Édesapám szokta mesényi, hogy egymaga kiverte a bálbu az egész népet. Marha ereje lehetett!

Hát iszen azér tartotta meg béresnek az uraság is, mer -tudod- ha megsülledt egy szekér, ü csak nekivetette a farát és má kinn is vót. Jó fogd meg ember vót, nem ijedt meg az árnyékátu. Abba az időbe, -tudod- jobban is füzették a csőzséget, nemugy mind most, alig annak valamit. Ü borér őrzött. Félholdanként egy fertál akó járt neki és szüret után ü szette össze. Tudod, mindenki többet adott. Husz akó legkevesebb összegyütt neki. Szóval ü eccer megfogta a Koca Mártont is! Tettenérte éjjel. Ráfogta a pisztolt, mer neki pisztola volt és megkötözte. Mingyá be is késérte a bíróhó. Amig főkötötte a bírót, hozzákötötte a Mártont a kapulábfáhó. Hát, tudod amikor mennek ki a bíróval, nincs Márton. Kihúzta a kapulábfát és e-ment.

Kár, mert elhallgattuk volna reggelig. Megfáztunk, csöpögött az orrunk elmúlt éjjél, amikor hazaértünk.

Akkoriban a tűzoltókat minden este összetrombitálták. Szüreti mulatságra készültek. Még olyan addig nem volt a faluban. A legények közül megválasztották a bírót, a lányok közül kerestek melléje birónét. A legderékebb legényt és a legszebb lányt érte ez a megtiszteltetés. Kisbírót, nekivalót alig találtak, mert annak aztán ki kell dobolni mindent szégyenkezés és nevetés nélkül.

Vasárnap ebéd után indult el a felvonuló menet az alsó faluvégről. Elöl bőgatyás fekete mellényes betyárok táncoltatták a lovaikat, fekete rozmaringos kalapjukon lobogott az árvalányhaj. Utánuk két társzeker, négy ökörrel. Ezeken álltak összefogódzkodva az ugyan-csak bőgatyás, fokosos csőszök és fehér szoknyás, piros puruszlis, nemzeti szalagos lányok. Daloltak. Mögöttük feldíszített kocsival, üléskasban a bíró és a bíróné. Egyes ócska fogaton a kisbíró következett, verte a dobót. Aztán jött a kolompár cigányok tarka, viharvert, ponyvás kocsija, bekormozott cigányokkal, pirosra festett hacacári, pólyás cigányasszonyokkal, a szájukba pipa, a saroglyában szép cigánylányok. A köszörősök és a muzsikus cigányok zárták be a menetet. A banda fújta, teljes erőből. Oldalt bohócok ordítottak, futkostak. Akkora ricsaj, zenebona volt, hogy a kisérőgyerekhadt visító nevetése már nem is hallatszott. Minden dobásnyira megálltak. A zene, nóta szünetelt, a kiabálás is elcsendesedett, csak a dob pergett még, aztán a kisbíró rákezde. Közhírré tétetik! Először: Elveszett egy tik, az kerestetik.

Elöl bajos, hátul szagos,
aki megtalálja, tolja a bíró udvarába!

Másodszor: Minden idegen szajha takarodjon ki a falunkból, mert itt is van elég!

Meg még miket nem doboltak! Kipellengéreztek a lopókat, kikapós menyecskéket, sőt az adószedést meg a végrehajtást is, a sok ostobaság mellett.

A kocsmánál ért véget a felvonulás. A csőszök és a "magyar lányok"! szekérről szálltak. A kihúzott drótokra felkötözték a szőlőfürtöket. A többiek hazamentek kimosakodni és átöltözni.

Kezdődött a bál. A bíró és bíróné táncolt először. Aztán leültek a bírói asztalhoz, mert a csőszök már hozták a szőlőlopókat. 10 fillér volt a büntetés fejenként. Szaporodott a kassza, fogyott

fentről a szőlő, mert minden táncos lopott a párjának. Az úgy illett. Kevés volt az olyan ügyes lopó, akit nem fogtak el. Az utcán, a fák alatt kakastollas csendőrök ácsorogtak, lestek. Meg-megvillant hangulatrontó, feltűzött szuronyuk. A kisbíró majdnem elvitték, csak a bíró mentette meg, az igazi bíróval. A szüreti felvonulás ma is így megy, csak a méretek zsugorodtak össze. A kisbíró ma is kidobolja a termelészövetkezetben előfordult visszaéléseket, hibákat, tréfás hangon odadörgöl a vezetőknek is. De a hangulat más, a félelem eltűnt, az önfeledt ricsajból vidámság, jókedvű, felszabadult öröm lett. Hamarosan mustot is ittunk. Minden szőlősgazda szüretelt előre, vagy az asszonyok sürgették, hogy krumpli-, kukorica-szedéskor mustot ihassanak, vagy az emberek igyekeztek, mert elfogyott a boruk.

Letörtük a kukoricát is, csak csumásan. Pedig már egyre többen szedik fosztva. De édesmamánk nem engedi, mert akkor nem lesz csoma, még pemetet sem tud kötni. Nagy halomba öntöttük, szőrtük be a pajtába. Nem valami szép idő járt, hűvös, szeles, esős, ködös napok váltakoztak. Kell még jó időnek is lenni, majd akkor kifosztjuk. Előbb leszüretelünk.

Szüretre annyi segítséget kaptunk, hogy egy nap alatt lefogyott a szőlő. Akkor még engem se lehetett volna elzavarni az iskolába! Másnap, ha a tanító úr kérdezte, hogy hol voltunk, mondtuk, hogy szüreteltünk, akkor jól van, ez így ment akkoriban, csak egyesknél sokszor volt szüret, másokat meg más munka miatt a szüleik nem engedtek el iskolába, úgy is jó volt. A szüret volt az aratás után a legfontosabb munka. Ott mindenki ehetett szőlőt amennyi beléfért és birkapörköltet amennyit tudott. A napszámot is megkapták, egy kosár vagy vödör szőlőt. Ki milyen edénnyel jött, azt vitte tele haza. Főleg asszonyok és lányok voltak a szüretelők.

Az előszüretet édesapám még a kádban tiporta ki, de már vettek a keresztapámmal közösen egy szőlődarálót, mert nem akartak többé a Jenő bátyámtól kölcsönkérni. Le is darálták a szőlőt egyfelől, ahogy a csöbörrel a Jóska meg a Károly bácsi hordták be.

A préselés már egy hétig megtartott, az öreg, gerendás fapréssel. A hegyi szomszéddal, a Gyuri sógorral szorongatták esténkint. Édesapám csak pityókos volt, de a sógorom mindig úgy berugott, hogy már haza se tudott jönni. Édesapám hordta neki az ennivalót, meg a Naca néném üdvözetét, hogy legjobb lesz, ha haza se jön, dögöljön meg ott, ahol van. De azért kukoricafosztásra hazajött. A fosztókból ő nem maradhatott el.

Napos enyhére fordult az idő, összehívtuk a fosztókat. Szürkületre szép számmal meg is jöttek. Lámpát akasztottunk a kőlábra és elkezdődött a pattogó, tördelő, repegető terefere. Mi, gyerekek kukoricahajból szoritottunk bajuszt az orrunk alá, beástuk magunkat a csomóba, - ott jó meleg volt, - és odalökdöstük a fejeket az ügyeskedők közelébe. Édesapám zsákolt a Gyuri sógorral, aki még fel tudott menni a padlásra, de valamennyi fordulónál megállt, a pintes üveget a kezébe vette és mondott egy Noés verset. A fehérnépek nevettek, ő ivott és végigkínált mindenkit. Fel kellett hajtani az üveget. Az öreg Károly bácsi kuttyogatta meg jól, csak úgy cuppant, amikor levette a szájáról, a többiek csak a békesség kedvéért imitálták az ivást, inkább a mustot nyalogatták.

Jó estét! Hát itt meg ki halt meg? Olyan csöndbe szomorkodnak, mint-ha óma-ecetet ittak vóna!

Megjött a keresztapánk. Kiabálva üdvözöltük.

Hú gyerekek, most dült föl a dinnyés-kocsi itt a faluvégen. A sötétben keresi a dinnyés az elgurult dinnyéit! És nevetett, rengett a pocakja.

Nekünk se kellett egyéb. Ugrottunk, futottunk ki a sötétbe, hogy megnézzük. Persze, hogy becsapott bennünket! Nem volt ott semmi. De a pajtából éktelen hahotázás hallatszott. Még amikor visszafordultam

dáltunk is, az asszonyok a hasukat fogták, a vékonyukat szorongatták, mert már a szegedés szúrta őket a nevetéstől. Valami olyan viccet mondhatott, amit előttünk nem akart és kiküldött bennünket csalafinta módon. Mi is nevettünk, de nem tudtuk mit. A többieket nevettük ki és lóditottunk, hogy már csak egy rothadtat találtunk, a keresztapánk a jókat már megette a sötétben, azért jött ilyen későn, meglátszik, a hasa is megnőtt tőle. Megjött a hangulat, emelkedett a kedv. Még az utcán lézengő legények is bejöttek, átvették a zsákhordást. Aztán volt mese bőven! Még a Gyuri sógorom is leült a Kati néni mellé. Ki-kifogyott a pintesből, a mustos üveget is többször meg kellett buktatni, de igen megapadt a kukorica^{halom}, már csumával takaróztunk. Be nem mentünk volna aludni semmiért sem, álmosak sem voltunk, lestük a mesét. A keresztapánk megígérte, hogy elmeséli a Rudi bátyánk lakodalmát. Sok mesét hallottunk már, de miniket csak az érdekeit volna legjobban. Még a háborus történeteknél, a betyároknál, boszorkányoknál is jobban, pedig ezeket igazán szívesen hallgattuk. De csak nem akart rá sor kerülni.

A Kati néni a Györe komáját mesélte, amikor a cölömpöt éjjel embernek nézte és szőlongatta, de az nem felelt. Ráduplázott a puszkájával. Az csak állt tovább szótlanul. Ekkor úgy megijedt, hogy hazáig futott és félholtan esett be a konyhaajtón. Szólni sem igen tudott. Másnap aztán világosan elment, hogy megnézzé mi volt ott. Hát a cölömp. Nem mondta el senkinek, csak otthon a feleségének. Harmadnap a hegyen mégis azt mondta neki az egyik berényi jóbarátja, hogy na veled se szeretnék ám a sötétben találkozni. Miért? Mert te még a cölömpöt is agyonlűjöd! Nem is ment el vele többet éjjel vadászni!

A Károly bácsi meg a Kati néni apjáról mesélt.

Szegény János az isten nyugosztalja, igen tudós ember volt! Ertett az még a boszorkánysághoz is. Eccer násznagy volt, Szalából hoztak újasszont a Tanti bátyámnak. Megálltak a szalavári csárdánál. Többen iddögáltak odabenn. Ezek is bementek, amíg a lovak abrakoltak. Amikor el akarnak indulni a János bácsi lekezel az emberekkel, azok dicsérik a lovaikat. A János bácsi meg aszongya, hogy ezek nem is szalai lovak ám, hanem somogyiak! Elmegy előttük két kocsi, a János bácsi kocsisának meg nem akarnak elindulni a lovai. Nekirugaszkodnak, szakad az istráng, de a kocsi nem mozdul. Összekötik az istrángot, hijába. A János bácsi erre elkiáltja magát, ki volt az a gazember, aki megkötötte a kocsinkat? A többiek néznek a kerekekre, nem látnak semmit. A János bácsi aztán aszongya. Az istenre kérem, aki megkötötte oldja is el ezt a kocsit, mert ha én oldom meg, valaki igen megjárja. Szól a lovaknak, nem indítanak. Erre előveszi a bicskáját: a szentháromság nevében mégégyszer kérem, az a valaki oldja meg a kocsinkat, aki megkötötte, mert ha én oldom meg, nagy baj lesz! *Nya Hóka, Csillag!* Nem indulnak. A János bácsi szeme szikrát hány. Belevágja a bicskáját a lőcsbe. Nem, nem a ló szügyébe, az másik eset volt! Megtörli és elteszi. A csárdában abban a pillanatban holtan esik le az egyik ember a székről. A lovak mennek, mint a táltosok. Alig tudta a kocsis visszatartani őket. A násznép csak ámult-bámult, senki se hitte volna, ha nem látja, hogy mit tud a János bácsi!

Most aztán már nem hagyunk békát a keresztapánknak, mesélje azt a lakodalmat!

Hát az úgy volt, hogy a Rudi asszongya nekem; te János, hát én hogyan vegyem el azt a Nacát, amikor még csak kétszer beszéltem vele, eccer amikor édesapám megkérte, aztán meg a kézfogókor. Ne törődj vele, az ember ugyanis csak lakva ismeri meg az asszont, az a négy hód főd meg nem kutya! A lakodalomig még elmehetsz egypárszor hozzá! Hát megfogadtuk az öreg kuszórit, leadtuk neki, hogy kit kell meghívni. Bokkrétát kötöttünk a botjára, adtunk neki egy üveg bort, és ment. De mindig visszajött, hogy kit is kell még hívni? És mindig ivott. Már alig tudott megállni, de a rigmust annál jobban

tudta! Másnap beszámolt, hogy kinél mennyit ivott meg. Így tudtuk kinél járt. Három napig tartott a lakodalomba hívás. Hat pár vőfény meg koszorúslány vót. Az én nyoszolóasszonyom a Gál Mária volt, az is olyan horpatt hasu, mind én vagyok. Négy kocsiival mentünk. Hát amikor odaérünk, leszállunk a kocsikról, be akarunk mennyi, a belső násznagy becsukja az ajtót, belülről rátolja a riglit. Hű, az anyátok, mondok, erre aztán senki se oktatózott ki, most mit kell csinálni. Odaintettem a cigányokat, aztán rájuk parancsoltam: huzzátok! Az egész násznép nevetett. Rákezdtem, hogy "nyisd ki babám az ajtót" és vezényeltem, mindenkinek danúnyi kellett.

Igy, e....

Rázendített, a fosztók vele. A lakodalmas mese abbamaradt, a nóták egyre frissebbek lettek.

Éjfélig sem tartott a fosztás, de a nótázásba úgy belejöttek, hogy már még vacsorázni sem igen akartak. Na még ezt mondjuk el! A legények is belekapcsolódtak, a csumát ölelgették, a lányok kibújtak alóla. Kisöpörték a pajtát, hogy táncolhassanak, de a zenész, a Gyuri sógorom már nem találta meg a hegedűjét otthon, mert a Naca néném rossz helyre támasztotta le a söprűt, ő meg éppen annak ment neki, elesett és betörte az orrát. Mire elállították az orrvérzését már elűntük a várast és vacsorához ültünk. Izlett a tejfölös-túró, az erős savanyó-paprika, meg a diós pogácsa. A szőlőből, dióból már alig evett valaki. Még jobb lett a bor, odabent a férfiak már óbort ittak, az asszonyok, lányok se szemérmeskedtek, ették a pogácsát forró musttal. A keresztapám hiába viccelt velük, nem hagyták magukat zavartatni /megdolgoztak érte/ amikor azt mondta, hogy vigyázatok, mert alul folyik. Rávágták, hogy felül még nem láttak félüveg bort folyni sohasem, csak alul folyhat, ha a száját lefordítják.

Na máma már úgylis kétszer kell lefeküdnünk, menjünk haza erre a nagy dupla munkára! - Mégis a keresztapám marad utoljára.

Édesapámmal a kapuban még beszélgetnek. A bakter is odavetődött. Kivisznek még egy üveg bort. Már vetkőzünk, amikor édesanyám ki szól.

Ugye hogy az emberek is tudnak a kapuban pletykázni! Vagy már felül folyik?

Hijnye azt a ... hát láttál már engem részegen?

Én nem, mert én még sohasem rugtam be, de józanul láttam, hogy te részeg voltál!

Nekem azér még nem hoztak széket a kapuba!

Vihetek ha akarod, de inkább gyertek be!

Amikor aztán édesapám bejön, leül, látszik, hogy fáradt; édesmamánk felé int a fejével, aki már elaludt.

Dupla munka! Jövőre már mi is fosztva szedjük! Azért is!

Mindenszentekkor dér volt, amikor vittük a koszorúkat a temetőbe. Délutánra megenyhült, de a szél mindig elfújta a sirokon a gyertyáinkat. Nem is tudtuk egészen elégetni. Este raktuk ki őket az ablakba, ott gyújtottuk meg ősi szokásként. Az első-szobák fényes ablakai bevilágították a falu sötét utcáját. Az égő gyertyák mellett ott volt a sült hús, meg a rétes; a halottak ha hazajönnének, lássák, hogy nem felejtették el őket, szívesen fogadnák. De a halottak nem ettek, csak mi gyerekek lopkodtuk a rétest. Pedig mondták ám, hogy abból nem szabad enni éjfélig. Ki tudta volna megállni, amikor olyan sűrűen be kellett menni a hideg, fénylő szobába, megnézni, hogy nem gyulad-e meg valami?

December elején leesett az első hó. Meg is maradt Mikulásig. A fagyokról csak harmadnapra tűnt el. Erről aztán megállapította édesmamánk, hogy nem lesz hosszú tél, még három hónapig sem tart. Karácsonykor is locsogni fog, mert Katalinkor kopogott.

Keféltük, fényesítettük a cipőnket Mikulás este. Átnedvesedett, beázott, hiába erőködtünk, nem akart fényes lenni. Száritgattuk a

sütőajtón, aztán újra próbáltuk, a homályos foltok lassan kisebbedtek. Csak szép cipőt lehet az ablakba tenni, mert csak abba hoz valamit a Mikulás. Édesanyám nem árulta volna el, hogy mi lesz az ajándék! Már éppen el akartuk fújni a lámpát, amikor zörgettek az ajtón. A keresztapám jött.

Hát még nem alusztok?

Nem volt még későn, de csak itt-ott volt világ a házaknál. Sötétben szoktak beszélgetni. Csak a kinyitott "sporhent" ajtón át derengett egy kis vörös fény az üldögélőkre. Drága a petróleum, nincs pénz, mindenben spórolni kellett.

A keresztapánk nem szerette a sötétet. Bundasapkáját a fejembe nyomta vállig és elővett egy csillogó, új egypengőt.

Na gyerek, ezt hozza a Mikulás, ha leírod hibátlanul, amit mondok. Az én Mariskám nem tudta leírni.

Én leírtam. Meg volt elégedve. Akkor megköszörülte a torkát és azt mondta, hogy azt is írjam le. Nagy gondban voltam, de az öcsém segített. Kezébe vette a palatáblát, a nyelvét is kidugta, a fejét félreahajította és valami kriksz-krakszot írt. Még a palavessző is eltörött. Mutatom a keresztapámnak, hogy a Pisti leírta. Nézi, nézi. Hát ez mi?

Amit a keresztapám mondott!

Elnevette magát és mindkettőnknek adott egy pengőt. Nagy pénz volt ez akkor nekünk! Igen-igen örültünk. Majd kiugrottunk a bőrünkől amikor ráadásul még azt mondta, hogy most mesél nekünk. Mind a ketten tartottuk eléje az üveget, hogy csak igyék, a toroka ki ne száradjon.

Hirtelen összerezettünk. Éles, vékony csengő szólt az ablak alatt. Szabad-e becsületes hajlékukba a betlehemi kisjézuskát bemutatni? Csend. Összenéztünk. A keresztapám szólt először.

Aztán kicsit tanakodtak, ránk néztek. Szorongattuk az új pengőnket és csillogott a szemünk; ez szebb a mi háromkirály-járásunknál. Édesanyám körülnézett a szobában, de megint csak a keresztapám rendelkezett.

Szabad, csak gyertek!

Amíg édesanyánk az asztalt gyorsan letakarítja, a borosüveget a sarokba dugja, kintről két rövid csengetés hallatszik, vidám örvendező. Hamarosan jön a két angyal. Fehér ingük a ruha felett lobog, nincs bekötve az alja. Jó estét kívánnak. Hozzák a díszes, tornyos betlehemet. Az asztalra helyezik. Meggyújtják az előtte felvessző szerelt gyertyát és oldalt állnak, mögéje, az asztal mellé.

Mi gyerekek, gyönyörködve nézzük a benn lévő jászolt, a kis baba-jézuskával, az agyagból bemeszelt báránycákát és az egyik angyal által az elülső részben táncoltatott, fából készült, felöltöztetett babákat. Ezek érdekeltek bennünket igazán, a "Lackók". Énekelnek.

Pásztorok, pásztorok ide térjete be,
éj a nappal, éj a földdel ittfoflyik ma egybe.

Megszületett a kis jézus, vigan örvendezzete!

A babák táncolnak eszevesztetten. A másik angyal csönget.

Gyere be te dadó, mer ottkinn megfagyó!

Kopogtatás. Nagy, ragasztott bajusszal, kifordított báránybundával, láncos bottal zörgetve jön az első dadó. /pásztor/

-Adjon az isten hippangós-huppangós jó estét! Jaj, de elfáradtam! Le is fekszik mindjárt a szoba közepére.-Gyere be pajtás, te is!

Jön a másik, hasonló alak.

-Adjon isten hippangós-huppangós, szerelmetes jó estét! De alig vártam, hogy ideérjek, olyan álmos vagyok! Ez is lefekszik a másik mellé.

-Gyere be öreg tejs! Még nagyobb bajszú, meghajlott dadó jön.-Jó estét adjon az úristen. Hát ti fiaim mit csinátok? Nyugosztok, Alusztok? Én is igen fáradt vagyok, mellétek fekszem.

A dadók alusznak, az angyalok elénekelik a "mennyből az angyal"-t, táncoltatják a babákat. Az egyik angyal aztán megrázza a csengőt és szól.

-Glória!

Másodszor is, harmadszor is. Az első pásztor felébred.

-Hallod pajtás, angyal szól!

A második dörzsöli a szemét. Mi nevetünk.

-Dehogyan pajtás, hisz én aluszom!

-Aluszol?

-Aluszom, aluszom.

-Talán bizony álmodtál is?

-Álmodtam, álmodtam bizony, pedig szépeket!

-Hát akkor pajtás, mit álmodtál?

-Hát én azt álmodtam, hogy a házigazda akkora kóbászt akasztott a nyakamba, hogy az egyik végit én fogtam, a másikat meg a devecseri kutyák rágták. Hát te pajtás, mit álmodtál?

-Én meg azt álmodtam, hogy megszületett a kisjézus.

-Hát te, öreg, még mindig aluszol? Mit álmodtál?

Az öreg is felkönyököl.

-Éppen most ébredtem föl. Én meg azt álmodtam, hogy a házigazdának volt egy tizakós hordója csapon. Alája feküdtem és addig ittam, míg ki nem fogyott.

Erre aztán valamennyien tápázkodni kezdenek, énekelnek.

Pásztorok keljünk fel, hamar induljunk el....

táncoltatás, gyors zörgetés, gyors bólongatás, fene ritmus következik.

-Hallod, hallod, pajtás,

zörgeti a kulcsát,

mivel felnyitotta

pénzes ládikáját,

nem sajnálja tőlünk

mária huszasát,

a mi fáradságunkért,

szíves utazásunkért!

Ezek után aztán elő kell venni a pintes üveget. Ki is húzzák, hamarosan. Az angyaloknak alig maradt az alján egy ujjnyi.

-Azoknak vigyázni kell a betlehemre!

-De a babák nem tudnák ám "kedv" nélkül táncolni!

50 fillért kaptak a keresztapámtól. Maradtak is még egy kicsit. A második pintet is megnyakalták. Elmondták, hogy mit álmodtak Szabó Mariskáéknál.

Én nem merem elmondani. A keresztapám nevetett.

-Nagy huncfutok vattok!

Elfújták a gyertyát, édesanyám felcsavarta a lámpát, az angyalok fogták a betlehemet és mentek énekelve.

-Elindulának és el is jutának,

szűz Máriának jóccakát mondanak.....

Néztük a felvert szoba földjét. Édesanyám felsóhajtott.

-Ezért nem szeretem őket beengedni! Holnap aztán síkálhatok!

A mese elmarad, ismét kopognak. Késői vendégek jönnek. Egy legény, meg egy lány.

-Jó estét, kedves keresztapám, keresztanyám! Ne haragudjanak, hogy ilyen későn alkalmatlankodunk! Hát maga is itt van, János keresztapám? Jó beszélgetést!

-Részetek legyen benne! Gyertek üljetek le! Nincs még későn, csak sötét van.

Az asztalra poharak kerülnek és beszélgetnek mindenféléről. Már únjuk is mi gyerekek, mert félre kell húzódnunk. Csak akkor kunco-gunk és nevetünk hangosan, amikor a keresztapánk valami csiklandó-sat mond és reng a pocakja a széken. Ilyenkor mindenki nevezet, csak a vendég-lány süti le a szemét szégyenlősen. Hiába mondják neki, hogy ne legyen szemérmes, a bort is csak úgy nyalja meg, illendőségéből. Aztán lassan feszengenek a széken, - a Gyuri meg a Margit - látszik, hogy mondani szeretnének valamit.

- Na, igyatok! - bátorítja őket édesapám.
Odakint nagy lódobogás az udvaron, hö-hö, zörgés, csatakolás. Megverik az ablakot. Ijedten bújunk össze az öcsémmel. Biztosan kolompárok.
- A keresztapám erős, csendőr-utánzó hangon ki is szól.
- Eltakarodjatok innen, ha kedves az életetek!
Aztán mégis a bundasapkája után nyúl és a férfiak kimennek. Csend. A Gyuri jön vissza hamarosan. Nem kell megijedni, egy sámsoni embernek eltörött a kereke a berényi útban és szállást kér éjszakára. A sötétben valami csapattót keresnek és a keresztapám visszamegy vele a lóval, hogy behuzassák a kocsit. Édesapám bejön, mert hát mégis vendégek vannak és tudja is miért jöttek. Fel is áll mindjárt a Gyuri, vele a Margit is.
- Kedves keresztapám, keresztanyám! Megmondjuk, hogy miért jöttünk. Karácsony másnapján lesz az esküvőnk, amelyre szeretettel meghívjuk az egész családot.
- Köszönjük szépen keresztfiam! Majd valaki elmegy. Hát már kikerültetek?
- Jövő vasárnap hirdetnek bennünket harmadszor. De ne valaki, hanem mindenki jöjjön el!
- Jó, jó ott leszünk. De keresztfiam, most már mondjátok meg őszintén miért karácsonykor tartjátok, hiszen ilyenkor sohasem szokott senki lakodalmat tartani? Sürgős? Nem tudatok farsangig várni?
A kis mennyasszony elpirul, még a zsebkendőjét is arca elé emeli.
- Jaj kedves keresztanyám, tudom, hogy mennyire pletykálnak, mint minden jegyespárt, de maguknak őszintén megmondom az okát. Tudják, hogy édesanyám milyen beteg? Most szombaton hoztuk meg a kórházból. A doktorok lemondtak róla. Rákbetegsége van. Megmondták, hogy nem tudnak rajta segíteni, egypár hét lehet csak az élete. Hiába doktoroztunk rá másfél hold földet, az állatokból is kifogytunk, nincs segítség. Tegnap aztán nagy huza-vona után így döntöttünk. Szegény édesanyámnak meg azt mondtuk, hogy azért olyan sürgős, mert engem felvettek a vasúthoz és újév után már dolgozni kell menni és egy évig már nem nőülhetnék meg. Ebbe aztán szegény, belenyugodott. Pedig csak azt akarjuk, hogy megérje a lakodalmunkat. De ezt ne mondják senkinek, nehogy a fülébe jusson.
- Jaj istenem szegény! Így már egészen más!
Kikésérjük őket. Megjönnek a bajbajutott kocsival a keresztapámék is. Kifognak, helyet csinálnak az istállóban, bekötnek a borjú helyére. Nagybajuszú, csendes beszédű a sámsoni József bácsi, ismerőse is a keresztapámnak.
- Már hét óra is elmúlik, mire bejönnek. Vacsora kerül az asztalra, megsült a hirtelen sütőbe dobált krumpoli. A bor is jobban esik, a szó is megindul. Nem furcsa az idegen, hiszen nekünk igen gyakran volt szállónk az istállóban és el szoktak este beszélgetni. A József bácsi jó beszélgetőnek bizonyult. A nőüléstről folyt a szó.
- Hát akár hiszitek sógorgyermekeim, akár nem, én az asszont ámomban láttam meg először. Kilencszázyolcban történt. Ippen husz éves voltam. Aszongya az ángyom, te Jóska, még nem akarsz nősünyi? Mondok neked valamit, de senkinek se szólj róla, ha meg akarod tudni, hogy ki lesz a feleséged! Persze, hogy kíváncsi voltam! Ő is András-napi bötöléssel ismerte meg az úrát. Aszongya, hogy András napján reggel nem szabad megmosdanyi. Egész nap nem szabad se ennyi, se innya. Este aztán meg köll mosdanyi, de nem szabad megtürüköznyi. Éjjelre tegyek a fejem alá valami réklit, vagy szoknyát, - ü nadragot tett - és ámomban megjelenik a jövendőbelim és hozza a türülközöt. Csak higgyem erősen és jól figyellem meg. Igen-igen gondúkodtam, aztán alig vártam az András napot. Nem szótam senkinek, mindent ugy csinátam, ahogyan az ángyom mondta. Az ü szoknyáját vittem ki az istállóba a fejem alá. Hát ámomba csakugyan gyütt is egy lán, hozta a türülközöt. Nézttem, nézttem, hogy ki az, de nem ismerttem meg.

-Hát tényleg a felesége volt?

Az. Olyan igaz, minthogy itt vagyok! Mindig kerestem azt a lánt. Ugy előttem volt az orcája, mintha valóságba láttam volna. A következő esztendőben édesapámmal elmentünk a segesdi búcsúra. Hát eccer-csak a kutná látok egy lánt. Vízet merített. Még a szivverésem is elállt. Ő volt az, akit ámomba láttam. Ő is lett a feleségem! Pedig de sok mindent elkövettek, hogy el válasszanak bennünket! Kocsival mentünk a kézfogóra édesapámmal, meg a násznagyommal. Hát a szomszédok nyálas fonalat húztak át az uton, hogy megkössék a lovainkat. Nem sikerült. A násznagyok három fertál óráig akudoztak a mórington. Nehezen atták meg azt a fél-ágyot, a viselő-ruháról le is mondtam, pedig én becsületesen beigérem. Akkor még azt is kisütötték, hogy a mórington-levelet, nem a jezzónél, hanem a közjegyzónél köll megcsinyányi. Minden jábaváló vót, szüret után megesküttünk. Már kevés olaj volt a hámpán, húzódtott le a lángja, amikor a keresztapám elment, a József bácsi is lefeküdt az istállóban. A Mikulás kockacukrot, virgácsot és színes ceruzát dugott a cipőnkbe. Egy hét mulva, Lucakor ködös, lucskos, havas reggelre virradtunk.

Kotyolni készültünk.

-Ne menjetek sehová, igen ronda, csatakos idő van!

Nem lehetett bennünket lebeszélni. A szomszédok ablakán kiáltottunk be először a derengő reggelben.

-Szabad-e kotyúnyi?

Persze, hogy szabad volt. A favágítóról egy vizes ölfahasábot cipeltünk be nagy nehezen, a szoba közepére. Ráültünk egymás mögé lovagló ülésben és rákezdtünk a mondókára.

-Jó reggelt a lucának,

meg a gazda házának!

Luca fekszik ágyában,

mit álmodott álmában?

Gyere pajtás menjünk el,

menyországot nyerjük el!

Hogyha mi azt elnyerjük,

boldog lesz az életünk.

Kity-koty, kity-koty gelegénye kettő,

nem is van kettő.

A gazdaasszonynak annyi csirkéje legyen,

mint földön a fűszál, égen a csillag!

Kity-koty, kity-koty gelegénye kettő,

nekem is van kettő!

Kendtek asszony-lányának akkora csöcsei legyenek,

mint a bugyogós korsó!

kity-koty....stb.

Kendtek disznájának akkora szalonnája legyen,

mint a mestergerenda!

Kity-koty, kity-koty....stb.

Aztán megszórtak bennünket a vékából kukoricával, aszalt-gyümölcs-csel. Addig nem kelhettünk fel. Az aszalt gyümölcsöt zsebbek raktuk és mentünk tovább.

Az iskolában a tanító úr kérdezte, hogy ki volt el kotyolni. Hallgattunk, mint a sír, senki sem jelentkezett, pedig a gyerekek felénél többnek latyakos volt hátul a nadrágja. Tiltották a kotyolást. De tanítók hiába küzdöttek a babonás szokások ellen, titokban annál jobban csinálták.

Lucakor az asszonyoknak nem volt szabad varrni, mert bevarrják a tyukok fenekét és nem tojnak. Fehérnépnek nem lehetett elmenni még a szomszédba sem, mert mindjárt ráfogták, hogy boszorkány, a baromfiak hasznát akarja élvinni. Volt még egy-két ház a faluban, ahol tartották is magukat ehhez. Az alszegben olyan is előfordult, hogy a Nagy Kati néni csak úgy engedték be, hogy előbb a kidobott fej-szére rá kellett vizelni.

Édesanyám búzát vetett egy tányérba kóc közé. Ez általános szokás volt. Öntözték és karácsonyig egy araszra megnőtt. Karácsonkor az asztalra tették, hogy legyen miben elbújni a szent-családnak. Sokat meséltek a "Luca-szék"-ről. Mindenki tudott róla, de akkor, már senki sem csinálta meg. Állítólag a szegény boldogult Bódi öregapámnak volt egy takács mester legénye, az kipróbálta a kilencszáz éves elején de nem volt szerencséje. Lucanapkor elkezdte a luca-széket csinálni. Egyet vágott rajta. Karácsonyig naponta egy, összesen tizenhárom vágással kellett elkészülni. Úgyes volt, jól ki-számította.

Karácsonyestéjén éjjél előtt vágta az utolsót, és elment vele Berénybe az éjjéli misére. Ráállt és várta, hogy meglássa kik a boszorkányok. Mások szerint, hogy ki lesz a menyasszonya. Úrfelmutatás felé jártak, nagy csend volt a templomban. Egyszer csak lobogni kezdtek a gyertyák nagy ropogással összetörött a szék a lába alatt. A pap kifordult az oltártól és azt mondta, hogy "dobjátok ki azt a disznót!" Így sült fel a luca-székevel. Pedig a régiek esküdtek rá!

Egyes házaknál írták az időjárást naponként Lucától karácsonyig és abból jósoltak, hogy milyen idő lesz a következő 12 hónapban. A szomszéd Kati néni meg 12 fej vöröshagymát tett az ablakba, a 12 hónapnak megfelelően és hitte, hogy amelyik hónapé megrothadt, az a hónap esős lesz.

Esténként az asszonyok imádkozni jártak. Kis bekeretezett képet vittek és szállást kértek a szent családnak. A kép elé minden háznál kis pipicset gyújtottak és az égett egész nap a fehérrel letakart kászlí tetején. Este vitték tovább imádkozva másik házhoz. Karácsony este értek vissza a Mári nénihez, ahonnan elindultak.

Az egyik napon, amikor hazaértem az iskolából édesanyám így fogadott: -Ergye, mond meg a keresztapádnak, hogy a disznó már három napja nem eszik, gyűjjön el reggel megölni!

Előre örültünk a disznó pörkölésnek.

A keresztapám hajnalban megjött, mi gyerekek csak a disznó koékolására ébredtünk fel. A pörköléshez már mi adogattuk a szalmát, táncoltunk a magasba röppenő lángok fényes, piros melegénél. Összeszedtük a lehúzott körmöket és az ujjainkra húztuk. A lecsutakolt, levakart, megmosdatott, itt-ott kissé kiégett bőrű disznó hamarosan a bontószékre került.

Na most nevésetek nagyot! rikkantott a keresztapám, miután hosszú késével kis keresztet vágott a toka alá, a két első láb közé.

Mi nevettünk, hogy nagy legyen a szalonnája. Nevettünk azért is, mert édesanyám nem tudta becsapni a keresztapámat, nem tudott sót hinteni a keresztvágásba. A keresztapám mindig odaütött a kés lapjával a kezére, mindig észrevette. Nem kellett félni, hogy a macska kikezdi a húst, mert úgyes a disznóölő.

Aztán a markunkba adta a levágott csecsbimbókat és azokat a kerítésbe kellett visszadobnunk. Kórusba mondtuk közben, hogy "fele göbe, fele kan, fele göbe, fele kan". Abba sem akartuk hagyni, úgy megtetszett a mondóka.

Reggelire már májat is ettünk pecsenyével.

Nem volt ennek semmi baja, csak görgött, azért nem evett! állapítja meg a keresztapám. -Fogadjatok szót! Ezután mindig a hátuljával előre tegyétek be először az ólba a süldőt, amelyiket hizlalni akarjátok! Akkor nem görog. Még a jegyzőék se engedték másképpen betenni a vett süldőjüket!

-Hát a tietek nem görgött? kérdezi gyorsan édesanyám.

-Nem, nem, mert ártány volt!

Estére elkészül minden: a "svártli" /disznósajt/, kukorica kásával

a véres "csurka" meg a vastag lisztes csurka. A lisztes csurkát nem igen szerettük, mert abban csak erősen fűszerezett és kövesztőlével kevert kukoricaliszt volt. Kevés kalbászt is töltöttek.

Az öcsémmel még vacsora előtt öt háznál mondtuk el, hogy édesanyám küldött egy kis disznóölést. Minden háznál azt felelték, hát minek küdte, és azért kirakták a nagy szatyrunkból a pörköltet, peccsenyét, nyers húst, csurkát, pörccöt. /Amikor ők öltek, visszaadták/.

A sülő zsír nehéz szaga járta át az egész lakást, tele éreztük a gyomrunkat, mégse feküdtünk le, a vacsorát is megvártuk, pedig már a tizet is elütötte a vaskörtés óra a falon.

A szagra bejött még az éjjeliőr is. A vasalt keresztes botját az ajtósarokba támasztotta.

-Hej Ferkó bátyám, má nemsokára éjjelt kő káttanyi! Olajozza csak meg gyorsan a torkát! - nyújtja az öreg subásnak a pintes üveget a keresztapám.

Ő nem szabadkozik. Letörli szürke-ősz bajuszáról a deret, feltolja féhéren csillogó bundasapkáját, és nagyot húz az üvegből, azután szólal meg.

-Szegén édesapám még 88-ban kiátott is óránként. Ollan hangja vót, hogy az egész faluba meghallották! Azért is tiltották meg, mer a tokajok mindig tutták, merre megy. Én má csak csöndbe ballagok. Nekem má kürtöm sincs, mint neki vót. Masmeg má még a botomat is átúadom. Főmontem. Beteges ember vagyok, abbu a kevés fizetésbü, amit annak, nem tudok megényi. Asszonta a bíró, - dejszen má nem sokáig bíraskodik asse, lejár az idén a bírósága - asszonta, hogy többet pedig nem annak, majd megy az éjjeli örködés házruházra. En nem bánom!

Egy darab húst is elmajszol a fogatlan szájával, aztán iszik rá és visszaballag a hideg sötétségbe. A nyitott ajtón gomolyogva tódul ki a gőz utána.

Vacsorakor a falu dolgát tárgyalja édesapám a keresztapámmal. A mostani bírót nem választják meg újra. Igen a jegyző zsebében van, az urak pártján áll már egészen. A községgazda is kiadott a kanászon, mert sok panasz voltrár és herélni sem igen tudott; a csordás meg felmondott. "Csicsai búcsúkor" mehetnek jobb helyet keresni. Le-lecsukódó szemmel bújunk az ágybe, félálomban halljuk édesapám reszelős hangját.

-Esik a hó. Mégiscsak fehér karácsonyunk lesz! Ülég hideg is van. A Katalinra se igen lehet adni!

Karácsony böjtjén enyhe déli szél verte szét a ködöt, erősen olvadt. Csak hófoltok maradtak és a nagy sár.

Délelőtt elengedtek a Simon Antiékhoz könyveket nézni.

A pitar már fel volt sikálva. Az odakészített söprüvel ledörgöltem a cipőmet és a lefektetett deszkán a piktoros, füstös-konyhába léptem. Kormos szag csiklandozta az orromat. A falak fehér, szürke, fekete fröcsköléssel cifrák és felaggatott cseréptányérok díszítettek. A nagy tűzhely felett feketén ásitott a nyitott kémény, torkából sonkák, kalbászok, szalonnák, bőrkék lógtak lefelé füstös rudakról. A kemence-ajtó előtt két kéve "venicse".

A szoba már olyan volt, mint a miénk. Itt is kocsonyát főztek a rakott "spórhenten". Az Antival az ablakmélyedésbe húzódtunk, mert az asztalon tésztát gyúrtak. Nézegettük a könyveket. Volt két nagy fatáblás imakönyvük, benne száraz búzalevelek; a kalendáriumuk is más volt, mint a miénk, de a hónapoknál náluk is bele volt írva, hogy "folatott a tehén", "malacozott a disznó", kanásznak egy kenyér" stb.

A nagy meglepetés a sok képes "Szentek Életé"-vel és a "Rinaldó Rinaldini"-vel ért, nálunk ilyen nem volt. Délig elnézegettük. Ebédre haza kellett sietnem, malmozni már nem jutott idő, pedig az Anti is igen tudott.

Az ebéd minden háznál zöldséges bableves, főtt aszalt-gyümölcs és sült tök volt. Először a véka kukoricára kellett mindenből a tyúkok részére adni, csak azután ehettünk. A tyúkok is böjtöltek ezen a napon, mert csak ebéd után engedték ki őket.

Este nagy csengetéssel jött a Jenő. Hívott bennünket a csordába, de nem engedtek el a nagy sár miatt. Csak a kisajtóig mehettünk ki a sötétben, amikor jött a kanász nagy durrogatással. Előtte a gyerekhad csengőket, kolompokat rázott, tepsiket vert össze és az óriási zenebonában a "csordapásztorok"-at üvöltötte. Végigmentek az egész falun.

Ahogy a zaj távolodott, édesapám egy kis köteg szénával és szalmával a hóna alatt, beparancsolt bennünket. A köteget az asztal alá tette, majd behozta még a fejszét, meg az igaszeget is. A Bözsi lefektették, aztán bementünk az első szobába és feldiszítottuk a karácsonyfát. Ujjongva raggattuk rá a cukrokat, bábokat, süteményeket, aranyos diót és piros almát.

A Bözsi már aludt. Édesanyám akkor terítette az asztalt odabent a karácsonyi abrosszal, kelet felé lebbentve, hogy arra menjenek a baromfiak, odatette a szegetlen kenyeret és egy üvegben az angyalok borát. Édesapám, ahogyan otthon látta, a kaszakövet is az abrossz alá csúsztatta. /Hátha valamelyik marhának kelevénye, daganata lesz, legyen kéznél mindig karácsonyi kaszakő, amivel le kell húzkodni./ Aztán behoztuk a karácsonyfát, felébresztettük a kis hűgunkat, hogy megjött a kisjézus. Örvendeztünk álmos örömenek.

Édesapámmal malmoztunk és diót pörgettünk éjjelig. Édesanyám is lemondott az éjjéli misére menésről, mert a berényi út igen elromlott, és az éjszaka sötét, mint a korom.

Az éjjéli harangszó idehallatszik még a zárt ablakon keresztül is. Édesapám kimegy megnézni a jószágot.

-Jó szilva termés lesz! Igen sötét van. Erre rá lehet adni!

• Elhittük. Áhitatos lélekkel ültünk az asztal mellé éjjéli kocsonyát enni. Most már szabad, megszűnt a bőjt.

Édesanyám még elmeséli, hogy amikor lányok voltak és ilyenkor megjöttek az éjjéli miséről, megszokták rugdalni a kerítés-ajtót. Ha a disznó rőfögött, akkor várható volt a vőlegény. Aztán beleölték sötétben a vágott fába és ha párosat vittek be, akkor örülhettek, mert az azt jelentette, hogy a következő évben férjhez mennek. A "piros alma próba" is érdekes volt.

-Ez igaz volt ám! A Kelevic Nacával mi is elvittük a misére zsebben a piros almát. Amikor meggyűttünk, kiálltunk a kapuba és beleharaptunk az almába. Persze mind a ketten otthon és vártuk, hogy ki jön. Olyan nevű férfinak kell arra gyünni, amilyen nevű a vőlegényünk lesz. Mit ad isten, a Nacához odament a Bene Anti, az is az ura; én felém meg egy cigány gyűtt. Én bizony nem kérdeztem meg mi a neve, hanem eldobtam az almát és beszaladtam.

Reggelre megfagyott a sár teteje, de karácsony napján mégsem mehettünk shová, mert ezen a napon nem illik máshoz elmenni, ilyenkor mindenki családi körben ünnepel. Az ebédnél az asszonyok fel nem kelnek addig, amíg el nem bóbiskolnak a széken, hogy jó kotlóik legyenek! /Jó ok a fáradság leplezésére!/
Karácsony másnapján azonban már délelőtt ott voltunk a Margiték lakodalmas házában. Kíváncsian leskelődtünk.

Jött a násznép. Szaladt gyorsan a Margit az ablakba, hogy ő lássa meg előbb a vőlegényt, hogy ő parancsoljon majd a háznál, ne pedig fordítva. Aztán bezárják gyorsan a külső ajtót. A Margit és násznagya az ajtó mögé áll, a gazdasszonyok is felsorakoznak mögéjük. Kopognak.

-Ki az? Kit keresnek?

-Egy tisztességes leányzót egy tisztességes férfiúnak! - válaszol a külső násznagy. Az ég szerelmére kérem, engedjenek be, mert összefagyunk itt kinn!

-Ha három kérdésre megfelelnek bejöhetnek, de ha nem tudnak megfelelni, mehetnek isten hírével vissza, ahonnan jöttek.

-Állunk elébe!

-Hát akkor először is azt mondják meg, hogy milyen úton jöttek ide?

-Görbén.

-Jó. Másodszor: mivel van bekerítve a gazda háza?

-Léccel.

-Nem.

-Dróttal.

-Nem.

Tanakodnak kívülről. Az egyik nyoszolóasszony hallotta már azt, az vágja rá végre.

-Üstökcsurgással.

-Jó.

A menyasszony már nyitná az ajtót, de nem lehet még! Az egyik gazdasszony, eleven ördög, felkap egy mozsarat, gyorsan leteszi a földre a lába közé és már kiált is nevetős, csengő hangon.

-Azt mondják meg, még, hogy mi van a lábam között?

Nagy sivalkodás, kacagás támad. Találgatják. Olyanokat is mondanak, hogy nem merünk még fel pillantani sem. Nem és nem és nem...Bunda, cica, sodrófa stb. után végre valaki ráhibáz a mozsárra. Erre aztán még nagyobb, rengető nevetéssel kinyitják az ajtót. A nyoszolóasszonyok átadják a vőlegényes ház ajándékát: 1 sült tyúkot, 1 szakasztó ruha, süteményt, 1 tortát és egy üveg bort.

A menyasszony öltözni kezd. Jön be az első vőfény, cipővel a kezében. Szedi a pénzt a cipőbe, de lassan, fillérenként gyülik, nem akar telleni. A menyasszonynak sietni kell, mert már előálltak az ülészkasos kocsik. A sallangós lovak toporzékolnak, lebegnek a cifra ostorok. Három kocsiba ül a násznép, a negyediken cigányok szoronganak és állva fujják a rezes indulót.

Délután fél kettőkor érkeznek csak vissza Vörsről, az esküvőről.

/Már szombaton megesküdtek a jegyzőnél, de az nem számít./ Jól összefáztak, kék-zöld mindenki. Még a pap is sokáig prédikált nekik a templomban. Hiába mondják, hogy a vőlegénynek meg a menyasszonynak nem szabad fájni, szegény Margit úgy remegett, mint a nyárfalevél. Csak az ebéd, a meleg húsleves, paprikás csirke, rétes, pecsenye meg a bor melegített fel mindenkit. Mi gyerekek csak a süteményt lestük.

Nagy volt a szorosság, de azért táncoltak sipra, meg hegedűre a szoba közepén. A cimbalmot nem tették be, hogy ne foglalja a helyet. Odakint sűrű pelyhekben megeredt a hó. Ok lesz, mert igen aprón esik, mondogatták az emberek. Bokáig ért, mire megjött a kocsi a ládáért. Már kezdett sötétedni. A ládakísérő asszony erősen duzzogott az időre, hogy hogyan viszik el ilyenkor a dunyhát, meg a vánkásokat. A belső násznagy hozott valahonnét egy ponyvát.

Az öcsémmel élveztük a havat és még a sifonéros-kocsi előtt elszaladtunk a vőlegényes házhoz. Ott vártunk a sürgölődő asszonyok között. A Gyuri anyja - keresztanyánk - csak az ágyban üldögélt és sírdogált. Már egészen sötét lett, amikor a lovak prüsszkölve megálltak az udvaron. A ládakísérő Naca néni jött be először nagy bugyorral, fehérén, kis kulccsal. Hozta a menyasszony ajándékát. A ládát a férfiak cipelték be. Jó nehéz lehetett, tele vászon letett-ruhával. Bizony az nem láda volt, hanem szép, cifra szekrény, sifonér, de ilyenkor mindenki a régiek alapján csak ládának mondja.

A sifonér nálunk csak a múlt század vége felé jött divatba. Addig csak tulipános, vagy tulipán-nélküli ládát, benne pendelyt, slingelt nyakravalót, meg fejkendőket kapott a menyasszony.

Amíg az asszonyok a szekrény tartalmát rendezgetik, nézegetik mit hozott az új asszony, mi elme gyünk a násznép elé.

Sötét volt, dőlt a hó, alig látszottak a hidak.

Átázva, gyalog érkezett meg a násznép. A beteg keresztmamához mindenki bement egy-két vigasztaló szóra.

A vacsorát a kásapénzt-szedő szakácsnők és a dúsolás vidámitotta fel. A szakácsnők kitettek magukért! A Mári néni bebugyrolált kézzel csörgette a nagy merőkanalat; koppantak bele a két- meg tizfilléresek jócskán, legyen meg a fájdalom-díja a "megégett" kezéért.

Meg is gyógyul hamar. Dúsuláskor már neki is kellett húzni, a János keresztapámat választotta pohár-párjának. A cigányokon is kifogott, nem tudták a nótáját elmuzsikálni. Ő maga énekelte csak.

-Én is olyan asszony vagyok,
egy tojással kétszer gyúrok ihajna,
de ha muzsikaszót hallok,
sótalan is betálalok tyuhajla.

Meg is éljeneztek.

Ejfélkor alakult át a menyasszony és a vőlegény: új asszonnyá és új emberré. Versenyeztek, hogy ki lesz előbb készen az átöltözködéssel. Nem tudom hogyan csinálták, de a Margit igen hamar jött vissza hátrakötött kendővel a fején, piros széknyában. Az első vőfély balkezevel három szál égő gyertyát tartott magasra, jobbán vezetette be. Mögöttük a Gyuri násznagya szitát hozott.

Húzd rá cigény!

Ropták a gyors-csárdást. A Margit addig-addig lebbegetett a zseb-kendőjével, eloltotta a gyertyákat.

-Eladó az új asszony!

Az első vőfély lelépett, a násznagy emelte a fejek fölé a szitát. Az egész násznép csomóba sereglett a szoba közepén. A cigányok erőltették a frisset, középütt táncoltatták, forgatták a Margitot.

Enyém az új asszony! - hallatszott minduntalan. Rakták a szitába a pénzt egy-egy pördülőért. Az új asszonnyal csak pénzért lehetett táncolni; mindenki fizetett és mindenki táncolt.

Amikor látszott, hogy no most már elég lesz, a Margit arcán a veríték gyöngyözött, akkor jött a Gyuri.

-Enyém az új asszony!

Ő nem fizetett, hanem vitte ki az összetáncolt summa pénzzel.

Aztán újra betálalnak kocsonyát, pecsenyét. Reggelig tartott a mulatás, tánc. Az új pár is kitartott. Hajnalban a részegeken nevettek a kapatosak. Lakodalom ma sincs részegember nélkül.

Másnap félszárig érő hóban törtettünk a keresztapámhoz. Ez a hó már valódi volt, kedvünkre való, nem lics-pocsos: aprószemű, könnyű és nagy. Megköszöntöttük nevenapján a keresztapámat és fűz vesszőt kértünk tőle, korbácsnak valót. Meg is segítette fanni.

Alkonyodott. Kabátunk alá rejtve vittük kincsünket hazafelé. A hóesés elállt. Szánok csináltak már utat. Otthon még nekiálltunk havat söpörni. Söpörtünk még a más háza előtt is. A nyugatsó szomszédok a "fősó kútra" jártak vízért. Ez a kút az előttünk levő téren volt, az országúton túl.

A túlsó árkon keskeny pallóhid vezetett át. Este is szoktak vizet vinni, vagy a legények, vagy az Ilonka. A hidon át utat söpörtünk a kútig. Az Ilonka kedvéért. Aztán, hogy egészen sötét lett és nem jött senki, a hidat újra beszórtuk a könnyű hóval és mellette hintettük hamuval félrevezető utat az árkon keresztül. Lesbe álltunk. Szívdobogva vártuk, hogy ki jön vízért. A Pista, Jenő, Jóska, vagy az Ilonka? Az Ilka néni jött. Az Ilonkának az anyja. Elesett, meghempergett a hóban. Hü, de szidta a Károly bácsi buta fejét, amikor a szeme már jobban megvilágosodott, hogy miért a hid mellé öntötte a hamut. Moccani sem mertünk. Ő is lecsillapodott, hogy nem látta senki. Otthon aztán kitört rajtunk a nevetés, nem tudtuk abbahagyni.

-Talán veszteteket érzitek?

Nagy nehezen kiányogtunk, hogy mit csináltunk. A nadrágszujjal jól elfenekeltek bennünket, sirás lett a vége.

Reggelre mindent elfelejtettünk és jó korán az Ilka néniék ablakán kiabáltunk be legelőször.

-Szabad-e korbácsolni?

Beengedtek bennünket, mert ott voltunk kotyolni is. Az Ilonka még az ágyban volt. Őt korbácsoltuk meg először. Szeliden vertünk a dunyhájára.

-Hála Isten megérhettük aprószentek napját,
adja isten, hogy máskor is megérhessük,
de ne ilyen búval, bánattal, hanem örvendetes napokkal!
Keléses ne légy! Porzsávás ne légy!
Friss légy, egészséges légy, jó légy, szófogadó légy!
Ha vizért künnnek borér menj, ha borér künnnek vizér menj!

Mindenkit végigkorbácsoltunk. Kicsiket ütöttünk, csak a Jenőre mertünk egyet-egyet jobban suhintani, vigyázva, nehogy elvegye a korbácsunkat. A Kele bácsinak azt mondtuk még, hogy jó borivó legyen, az Ilka néninek meg, hogy jól süssön, főzzön.

A korbácsolásért már pénzt kaptunk, persze csak filléreket. Az is előfordult, hogy visszakorbácsoltak bennünket. A nagyok is elverték egymást ezen a napon, de azok bizony jókat húztak meg az asszonyokra, lányokra is. Aprószentek napján szabad volt, de csak a nyolc ágból fent fűzfakorbácsal.

Igen ingott az egyik fogam. Nem akartam engedni, hogy kihúzzák. Inkább a szokottabb módot választottam. Édesanyám cérnát kötött rá, a cérna végét meg a nyitott ajtó kilincsére. Aztán becsapta az ajtót. Kiesett a fogam. Felvettem. A mamá parancsára odaálltam a kemence elé és mondtam: egér, egér bőregér, adok neked csontfogat, te meg adjál vasfogat! És feldobtam a kemence tetejére.

Regölök is jártak este. A kanász, meg a csordás. Pántlikás kalappal, pántlikás bottal. A kanász disznóhólyaggal lekötött tejesköcsöggel dudált, benne nádszál volt, azt huzigálta és brummogott. Ezek nem kérdezték, hogy szabad-e regölni, csak jöttek és mindjárt el is kezdték.

-Adjon az Uristen ennek a gazdának
egy nagy ólat, abba száz kicsimalacot,
melléjük két görényt,
a kisebbik gerénnek sűrű apró fogat,
a nagyobbik gerénnek ritka lapos fogat,
Haj regő rajta, azt is megadhatja a nagy Uristen!

Adjon az Uristen ennek a gazdának
nyolc fejős tehenet, melléjük egy pászort
arany furkós bottal,
tejet vaját eleget, tejet vaját eleget!
Azt is megadhatja a nagy Uristen!

Adjon az Uristen ennek a gazdának
három mázsás hizót és csak egy zsiros vendőt!
He nem adnak szalonnát, kifurom a gerendát!
Haj regő rajta, azt is megadhatja a nagy Uristen!

Adjon az Uristen ennek a gazdának
bé bort, bé búzát, léleküdvösséget
szerencsés esztendőt! /bé=bő/
Haj regő rajta, azt is megadhatja a nagy Uristen!

Édesanyám megkérdezte tőlük, hogy miért mennek el.

-Hát sógorasszony erről ne beszéljünk!
De amikor megittak egy pint bort, már elmondta a csordás az okot.
Ő mindig kanász volt, jól tudott herélni, gyógyítani, szeretettel bajlódott az apró jószággal. A komája meg mindig csordás volt, ő meg faragni szeretett. Itt aztán fordítva szegődtek el, mert amikor ő jelentkezett és elmondta, hogy mit tud, csordásnak fogadták meg, mert azt mégis fontosabbnak tartották. A komája meg csak kanász lehetett. Nem akartak egymástól elmaradni. Most aztán neki fölmondtak, így ő se marad meg. Pedig ha eszeréltek volna, minden jó lett volna! De most már azértse maradnak! Nem haragusznak ők senkire sem, csak a bíróra meg a község-gazdára.

Szilveszter este átjött hozzánk a Végh Jenő meg a Szabó Jóska. A szánt kérték el másnap délutánra. Igen jó hó, jó ut van, megszánkóztatják a lányokat. Ünnepnapokon máskor is végig szokták húzkodni a nagy szánt a legények, tele lánnyal a falun. Aztán a Horváth keresztapám édesapámat hívta a hegyre. Egy kicsit ott maradt. A János keresztapám még ott érte, a hegyre-menésből nem lett semmi. Édesanyám akkor rakta be a sütőbe a pogácsát.

Gyerekek, menjetek gyorsan, keressetek mindenkinek egy kis fehér tollat! Meglátjuk mindjárt, ki hal meg az új esztendőben!

Elosztottunk a tepsibe tett pogácsákon, hogy melyik kié lesz és mindegyikbe tollat böktünk. Akinek a tolla megpörkölődik, az nem éri meg a jövő Szilvesztert.

Édesapámé, meg a János keresztapámé bizony jól megégett. Ezen aztán nevettünk, a keresztapám elbúcsúztatta magát nagy szomorú pintes-kotyogtatással: doloresz te Jankó, neked a bor nem jó!

Az ó-évet pogácsával és borral temették. Édesmamánk /a nagymama úri szó volt/ az ágyon ült és a rőzsafüzérét zsurmolgatta. Édesanyánk vasalt, tett-vett. Mi gyerekek pedig learathattuk a tányérban már elsárgult búzavetést.

Odakint időnkint szánkó csöngött és vonítottak a kutyák.